شماره (١٠٣) ئەیلوول (٢٧١٢) کوردی (٢٠١٥) زاینی

گوڵسوو

مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین
دەزگای رووشنهویری (شەفەق) بلاۆئەکریەێگ

عراق وەبوو لاپەڕەیل خلافەت

دێریا زوۆ خوەر کوردستان هەر دەرکەفێگ

(هەولێر) وەتام (بەغدا)..!

بەشیەو بکەن
تا لەێە زیاتر خوێن نەڕشیەێ

گول سوو
GULL SOO MAGAZINE
مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین دەزگای رووشنهویری ورەسانن کورد فەیلی(شەفەق) بلاْوئەکریەیْگ
شماره (١٠٣) ئـەیلـوول (٢٧١٢) کوردی (٢٠١٥) ی زاینی

10
سەخون داین وەکورد نەریتە یا خوو؟

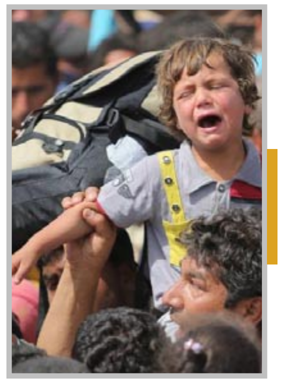

18
پیەلْ بزێیز.. کووچ وە پیکردن ئمرووْ رووڵەیل ئەنبار و دویەکەی کوردەیل فەیلی

24
لە جەنگیش ولاْتەیل ئاوەدان کریەن!!

مناڵەیل کورد کەموتەرەیل قوربانی لە ئاسمان........................... ٨
جایەڵەیل ولاْت من جیاوازن..١٤
دیکتاتور رمیا.. ئایا رژیمیش رمیاس؟................................ ٣٧

سەر نویسەر
عەلی حسێن فەیلی

جێگر سەر نویسەر
ماجد سویرەمیری

بەرێوەبەر نویسانن
جەمال ئەرکەوازی

دەستەی‌نویسەرەیل
جەواد کازم
سوندوس میرزا

ئامادەکردن هونەری
ئیمان حەبیب عەلی

Tel:
07901373702
gullsoo@shafaaq.com

خاوەن ئمتیاز دەزگای رۆشنبیری و راگەیاندنی کوردی فەیلی(شەفەق)
مؤسسة شفق للثقافة والاعلام للكورد الفيليين
رقم الاعتماد في نقابة الصحفيين العراقيين ١٠١٥
رقم الايداع في دار الكتب والوثائق ٨٩٢ في ٢٠٠٦

سەرباس شمارە

دەنگ ئەلال بیلا مللەت دەنگد بشنەفی

رییگ دەس وەپی کردیمنە ك گەوراس وەلی سەختیەگەی هن رووژەیل ئەوەل و ساڵەیل وەرینە و ئمروو خوەرەگەی گیان وە سەردی خاکمان بەخشی و خوەشیەیلمان لە شوون ئەو هەمگەی کارە لە نسرم شەکەتیمان تەکەو دانە و ئی جواوە لاونن ك هەر کەسیگ یەواش و وەردەوام ئاجمی هیچ رییەگ ئەرای دویر نیە و ئەوە ك ئەرای ئایندە خوەی ئامادە نەکردگە هن گوزەشتەس و ئیمە جیا لە مەردم کار ناکەیمنبەڵکم جیاواز لە ئەوان کار کەیمنو وەرژە هەر جواویگ زانیمن ك خاوەن ئرادە تەنیا لە وەردەم مەرگ سەرچەمنێ ك ئەویش تەنیا یەی جارە نە فیشتر!

لەی رووژگار دیزو ویزە خوەمان شەکەت نەکردیمنە ك لە هاودەورەیل یا پیشینەیلمان خاستر بویمن بەڵکم خواستیمنە ك لە خوەمان خاستر بویمن، چوین ئومیددەرمانیگ نیە شەفای دەردمان بکا و ئی مەردمە ك چەوەری زەمان کەن و گشت رووژیگ ری و رەوشتیان یا قسیە و باسیان ئاڵشت کەن هن ئەوە نین پشت وە پیان بوەسیمن!

ئیمە لە هویرمان نەچیە ئەو باوەتە ك ئویشید ئەگەر دەنگ نەلالی مللەت دەنگد ناشنەفی، یە دویا کلیل ئیمەس، بەڵکم درانەی بەسیاگ شەفەق واز بکا هەر وەوچنە ك خودا وە هەر مەلیگ دانە ئەیاد وەلی ناخادەی ناو لانەگەی .

ئازادیمان و ئازو توانمان چەنە پیەناو بەرزی ئەو ریەیل و شیوەیلەس ك ئەرای کارمان دیریمن و ئەگەر پرسیار ئەوە بوود چە خوازیمن و چە کەیمن ئویشیمن هە ئەو کارە کەیمن ك باوەر وە پی داشتیمنە و دیریمن وەلی وە رەوش و شیوەیگ جیاوازلە گوزەیشتە و ئمروو ، دی کارە گەوراگەمان بەش بەشەو کەیمن تا لە شوون ئەو هەمگەی سالە مەردم بتویەنن لە باوەت شەفەق لە جیای وەڵگەیلی لە بان میوەگەی داوەری و قەزاوەت بکەن.

چنە نوریمن ك ئمروو یەکەم رووژ ئمرمانە و لە شوون ئەوە ك زانستیمن وە جای منای تیەریکی بایەد شەم دەم بیەیمنئمجا هاتیمنەسە بان ئی دین و ئایینە ك لە باوەت کار خوەمان باوەرمان فیشتر بکەیمن لە ئەوە ك مەردم باوەر وەپی دیرن، چوین ئەوە ك مەردم لە ئیمە خوازن ئارەزووەیلیانە و ئەوە ك ئیمە هایمنە شوونی ئەوە نیە ك وەرژە یە ئەنجامی دایمنە و لە هویر نەوردیمنە ك ژیان لەوە فیشتر نایادە پیمان ك خوەمان خواستیمنە و دی لە هویر ئەوە نیمن ك وەرژە یە چ کاریگ ئەنجام دایمنە بەڵکم هایمنە تەمای ئەوە ك هیمان نەکردیمنە.

عەلی حسێن فەیلی
سەر نویسەر

جەنگ ناوچەگەو ئایندەی کورد

جیهان مهدی

دەرکەفتن ئی سەختیەیلە لە ناوچەگە هویچ گومانیگ لەبان پەیابوین جەنگ تایفی و مەزەوی نەیشتەوەو ئیسەیش وە ئاشکرا ئەتویەنیم بەرەیل جەنگ لە یەك جیاوە بکەیم و ئاراستەی ئاڵشتکاریەیلیش وە چەو رویداگەیل بوینیم و هیز و بەرژەوەندیەیلیش جوور خوەی بوینیم و کاریگەریەیلیشی فیشتر کەفتەسە وەر ئەو وڵاتەیلە ك فریە پیکهاتەی مەزەوی و نەتەوەیین و هەر لایەنیگ لەو بەرەیلە خەریك مقەیەتیکردن ئەو ئامانجەیلەسە ك باوەڕیان ئەوەسە نەخشەی ئایندە جوور هەڵکەفت ئەرایان چەسپنید.

ئی جەنگە پرشی لەناوچەگە بڵاوەو بویەو هەر هیزیگ ئامادەگی‌نەیاشتوود ئەرا روی وەڕوی بوینەوەو ستراتیجیەت هیز و سیاسەتی ئامادە نەدێ ئەرا کارکردن لەبانی، ئەوە بیگومان بەشەگەی لە ئایندە هاوشان نادێ وەل پایەی ئەو لایەنەیلە.

ئەرا کوردیش ئی جەنگە بایەخ و کاریگەری خوەی دیرید ك خوازیار ئەوەسە ئامادەکاری خاسیگ ئەرای بکریەید تا کاریگەری خراو لەبان رویداگەیل نەیاشتوود و بدێدە دەرفەتیگ گونجیاگتر ئەرا مەسەلەی کورد.

سیاسەت هەرێم کوردستان و سەرکردایەتی هەرێم کوردستان لەی جەنگ تایفیە سیاسەت ئاشکرایگەو هاولفە وەل واقع ناوچەگەو ئەتویەنیم وەگوورەی ئەو ئالشتکاریەیلە قانجازی بوینیم نەك زەرەد، چوینکە گەرمی ناکووکی ناوچەگە ئەوەنە ئاسان نیە سەردەو بدی و سەقامگیری خاسیگ لەتی جیگیر بدێ ك یەکلاکردنەوە بریار لەبانی بدریەید.

کورد ئاقڵانە سیاسەت کردگە ك هاوپەیمانیەتەیلی وە شیوەیگ پەیوەس کردگە کەمترین زەرەد بکەفیدە وەر کیشەی نەتەوەیی، یەیش مانای ئەوە نیە مەترسیەگە دویرەو خستگە وەی سیاسەتە، بەڵکوو گرەنتییگ داسە نەتەوەو مەزەو و پیکهاتەیل ناوچەگە وە ئەوەگ لە ئیسەو لە ئایندەیش وە ئاشتیانەو ژیان هاویەش و ریزگرتن لە جیاوازی ئایینی و مەزەوی و نەتەوەیی کورد ئەتویەنید وەل گشتلایگ بژیەید و مەرج ئەوەیش هەس تەنیا ریز لە ئیرادەو وجوود کورد بگیریەید و هویچ لایەنیگیش ئەرا جەنگ و کیشمەکیش خوەی کورد ناریدە کار.

تەنیا چشتیگ ك پاداگری فریەیگ لەبانی بکریەید و بدێدە خاڵیگ گرینگ و ماملەیگ ستراتیجیانە وەلیا بکریەید، ئەویش مەسەلەی یەکگرتگی و یەکهەڵویستی و یەکڕزی و مقەیەتیکردن ناوماڵ کوردە، چو ینکە ئی سیاسەتە ئە تو یە نید ئەو مەترسیەیلە ك لەجەنگ تایفی ئەکەفیدەو لە هەرێم کوردستان دویرەو بخاو کاریگەری خراو لەبان کیشەو ژیان نەتەوەیی کورد نەیاشتوود، ك یەیش ئەرك هیزەیل کوردستانی قورس ئەکاو ئەخادەی وەردەم وەرپرسیاریەتیگ گەورا ك چوین پاداگری لەبان ئەو یەکدەنگیە بکەن و شوون ئەرای بکەنەو لە ریکخستن و میدیاو سیاسەت خوەیان.

(هەولێر) وەتام (بەغدا)..!

د. ئاراس عەبدولکەریم

هەنای ئویشن"خاسترین سیستم سیاسی ئەرا هەرێم کوردستان، سیستم پەرلەمانیە" گفت دروس خوەی دیرید، وەلی هەنای ئویشن"هاوشیوەی بەغدا" دی مانایگ ئەرا ئەو گفتە نامینید، ئەویش لەوەر دو هووکار سەرەکی:

یەکەم: مەهانەی لۆجیکیانەی ئی گفتە ریگریکردنە لە پەیابوین تەکرەوی و فەرمانرەوای دیکتاتۆر لە کوردستان، وەلی ئایا ئی مودێلە تەنیا لە گردەوکردن گشت یا زوورمینەی دەسلاٚتەیلەلە پۆست سەرۆکایەتی؟ ئەگەر ئەزموون پەرلەمانیانەی سیستمە سیاسیەگەی بەغدا بکریەیدە نموونە ئەرا هەولێر، ئەی مەگەر هەر ئەو سیستمە نەوی ک تەکرەویگ جوور مالکی هاوردە بەرهەم؟ ئەگەریش ئەو سیستمە وە مەهانەی دەسلاٚتسالاری پەرلەمان پینە بکریەید، وەو مانا ک هەرکەسیگ لە هەر ئاستیگ دەسلاٚت بدێ لەلایەن پەرلەمانەو ری هەس پەیجووری لەلی بکریەید.

ئمجا ئی هویرورایشە گشت مەهانەیگ گفت"هاوشیوەی بەغدا"رەتەو ئەکا، چوینکە کەسیگ نیە ئەو راسیە نەزانید ک لە واقع کوردستان پەرلەمان لە وەسیلەیگ وە یاساکردن ریککەفتنەیل سیاسی مەرامەیل سیاسی لایەنەیل بەشدار وەولاوە هویچ تر نیە.

دویەم: گفت "هاوشیوەی بەغدا"تەنیا قسەکردن نیە لەبان دەسلاٚتەیل سەرۆک هەرێم لەبان مودێل سەرکومار عراق وبەس، بەلٚکوو قسەکردنە لەوەر بنەمای تەوافق سیاسی لە دامەزرانن سیستم سیاسی هەرێم وەگشت هویردەکاریەیلیەو،ک یەیش ئەرا خوەی لە بنەماوە رەتەوکردن پەرلەمانە وەگشت شیوەیگ.

کولٚ وکولبڕ، هویچ گومانیگ لەو قسە لە وجوود نیە ک بویشید: سیستم پەرلەمانی ئەرا هەرێم کوردستان سیستم گونجیاگیگە، وەلی گومان فریەیگ لەلی ئەکریەید ئەگەر بویشیەید: هاوشیوەی بەغدا.

بویچگترین گومانیش ک ئەرا خوەی گومانیگ گەوراس، ئەویش گومانە لە خواست کۆپیکردن هەولێر لەگشت روییگەو لەبان مودێل بەغدا، یا وەلای کەمەو لەبان مودێلیگ ک مایەی رەزامەنی بەغدا بدێ، وەبی گووشداین وە جیوازیەیل سیاسی و کومەلاٚیەتی و فەرهەنگی و دیموگرافی ناونی عراق و هەرێم کوردستان.

ئمجا بیلا واز لە جیاوازیەیل ستراتیجی و خەوەیل نیشتمانی و نەتەوەیی باریم، چوینکە دلٚنیام لەلای ئەو قسە شوونیگ نیە ئەرا ئەو خەوەو ئەلٚلاٚجەوییش ها لەوە ک ئەوە بەغدا نیە ئویشید: بایەسە سیستم سیاسی هەرێم کۆپییگ بویچگ لە من بدێ، بەلٚکوو سیاسەتمەدارەیل ئی هەرێمەنە ک ئەو فەرمایشە کردنە..!

مناڵەیل کورد کەموتەرەیل قوربانی لە ئاسمان

زوهێر کازم عەبود

لە پروسەیٚ بەدناو ئەنفال ، رژیم لە ناوچگ بەعس ، ژنەیل و پیاوەیل و سەرجەم ئەندامەیل خێزانەیل کورد گوللەواران کردیاد و دوٚیاخر لە گورستانەیل دەسەجەمی خاکیان کردیاد و تەنانەت مناڵەیل شیرخوەریش لە چوار چێوەیٚ ئەقڵ تاوانباری و پلانەیل کوشتن و برین بەعس وەدەر نەیٚون.

رووژێگ سایق شەفەڵەیل ک هاولاٚتییٚگ عەرەب بویٚ، خوەیٚ و شەفەڵەگەیٚ وەزوور جوور سەرجەم مللەت عراق لە لایٚەن دەزگا ئەمنیەگان رژیم ئەرا بەشداری کردن وەزوور لە جەنگ ئەرا ناوچەیل کوردستان کلکریا و سەدان ژن و مناڵ و ریش چەرمگ و جوان کورد وەچەو خوەیٚ دی ک لە ئوتومبیلەیٚل سەربازی تیٚەرنەیانە خوار و وەباڵ بەسیایٚ خەنەیانە ناو چاڵیٚگ گەورا تا فەرمان گوللە وارانیان بدریەیٚ.

ئەوەگ لە یاد ئەو سایق شەفەڵە هیٚمانیٚ مەنگە و لە هویٚریٚ نیەچوگ ئەوەسە ، ک لە ناو یەکیٚگ لە سەیارە سەربازیەگان ژنیٚگ ئەنفال کریاگ مناڵی پەیٚا بووگ و هویچ لە وەردەس نەیٚری تا مناڵەگە بپیٚچیٚگەو ، تەنیا دو سیٚ کوتە پەروو کویٚەنە لە قەی سەیارەگە بوی ک وەدەم ژانەوە ، مناڵەگە وە وەپیٚ پیٚچاوە و ئمجا وەبیٚ دەنگ وەدەم ژانەوە و لە وەختیٚگ هەمرایٚ مناڵەگە خەڵتان لە خویٚن ناوزگ داڵگ بوی ، داڵگەگە گیان سپارد و تەنیا گونایٚ ئەو مەردمە ئەوە بوی ک خودا کورد خەڵقیان کردویٚگ..

لە شوون ئەوەگ سەربازەگان تاوانەگە ئەنجامدان و سایق شەفەڵەگەیش سەرقاڵ شاردنەوەی لاشەگان بوی ک بەعزیٚگیان هەمرای گیانیان دەرنەچویٚگ و وەدەم گیانەوە جویٚلە کردیان ، یەکیٚگ لە تاوانبارەیٚل ، دەنگ وەقەی مناڵیٚگ ژنەفیٚگ ک وەدەم شەفەڵەگەوە وەرەو ئاسمان بەرزەو کریٚەیٚ و نەمردیٚە ،دەس وەجیٚ چووگە لای فەرماندەگەیٚ ک نەقیبیٚگ بویٚە و لە لیٚ پرسیٚگ ک چە وەمناڵە کورپەگە بکەیٚگ ، ئەویٚش فەرمان زینگ وەچاڵ کردن مناڵەگە دەیٚگ و سایق شەفەڵەگە ناچار بووگ قەپیٚگ خوەڵ بکەیٚگە ملیا.

ئەو مناڵە هەمرایٚ نەزانستیاد ک کوردە و هەمرایٚ زووان وەکوردی نەچەکانویٚگ و تەنانەت داوایٚ ماف رەوایٚ خوەیشیٚ نەکردویٚگ ک وەل سەدان قوربانیتر زینگ وەچاڵ کریا.

بیٚگومان پرووسەیٚ بەدناو ئەنفال و جینوٚساید کردن کورد ک لە لایٚەن رژیمەوە ناوی نریا "ئەنفال" لە کەس شاراوە نییە و ئامانج رژیم لە ناوچگ لەو پروسە ، دیار و ئاشکرا بوی ک ئەویش لە ناوبردن مللەت کوردستان بوی و خاسترین بەڵگەیش ئەرا ئەو قسەمانە ، ئەو هەزاران لاشەسە ک لە گورە دەسەجەمیەگان پەیا کریانە.

لەیٚ دویٚاخرە لە ناوچەیٚ "چەمچەماڵ" روفات سەد مناڵ پەیا کریا ک لە ئەنجام پرووسەیٚ بەد ناو ئەنفال گیانیان لە دەس دانە ، ک ئەو مناڵەیلە لە خانەوادەیان جیاوە کریانە ودویٚاخر لە ورسگی و تیەنگی و نەخوەشی گیان سپاردنە.

تەرم شەهیدەیل بویٚچگ وەل خانەوادەیلیان نەگ تەنیا لە خاك کوردستان ، بەڵکم لە گشت ناوچەیل عراق بلاٚوەو کریاس ، ئەرا نموونە لە شار سەماوە هەڵکەفتگ لە ٢٣٠ کیلوٚمەتری باشوور خوەر هەلاٚت بەغدا ، گورستان دەسەجەمییٚگ پەیا کریا ک نزیکەیٚ ١٥٠٠ لاشە لەتیٚ بویٚە.

لیٚکوڵەرەیل ئویٚشن یەکیٚگ لە جومجومەگان هن کەیٚوانویٚگ بویٚە و یەکیٚگیانیش هن مناڵیٚگ بویٚە ک وەیلکانەگەیشیٚ لە شانیٚ پەیا کریاس ، لاشەیٚ دویٚەتیٚگیش پەیا کریاس ک جانتاگەیٚ وەدەسیٚەو بویٚە .

ئەو گورسانەیل دەسەجەمیە ک روفات قوربانیەیل کورد لە گشت تەمەنەگان لەتیٚان پەیٚا کریاس ، خاسترین شایەتن لە بان درندەیی رژیم سەدام.

شمارەیٚ قوربانیەیل تاوان جینوٚساید کردن مللەت کوردستان عراق وە ١٨٢ هەزار کەس مەزەنە کریاس ، و ئەو شمارە لە ئەنجام پەیاکردن گورستانەیل تازە رویٚ لە زیایٚبوین کەیٚگ و رووژ وە رووژ راسیەگان ئەوە سابت کەن ک رژیم گشت گیاندارەیل و دار و درەخت و چەم و کانیاوەیل کوردستان کردیٚەسە ئامانج و تەنانەت مناڵەیل ک بویٚنە کەموتەرەیل سەوز ئاسمان ، قەبارەیٚ قوربانیەیل مللەت کوردستان خەنە یادمان.

لەکوتایی مەنگە بویٚشیم ک هاودەردی وەتەنیا بەس نییە ئەرا ئارامەو کردن ژانەگان ، بەڵکم بایٚەد کاریٚگ راسەقینە ئەرا پاشمەنەیٚ قوربانیەیٚل بکریٚەیٚ ک تا ئمروو نەکریاس.

سەخون داین وەکورد نەریتە یا خوو؟

سەلاّح مەندەلاوی

هەمیشە تاقمێگ لەو پەرلەمانتارەیلە ك وەدەنگ کەسەیلتر بوێنەسە نوێنەر لە هەر دەرفەتێگ ئستفادە ئەکەن تا سەخون و قسەیَ ناشرین وەکورد بکەن و یەیش ئەمینێدە داستان پادشایَ یەکێگ لە وڵاتەیل هاوسا وەختێگ تواست مەزەو خوەیَ ئاڵشت بکا، مەرج دانا ك مەردم وڵاتەگەی سەخون بێەنە بەعزی خەلیفەیل وەتایبەت ڕاشدین.

وەختێگ سەددام لە ساڵ ١٩٨٧ شار هەڵەبجەی شەهید بوردومان کیمیاوی کرد ووت : تاقمەگەی تاڵەبانی سوپای ئێران هاوردنەسە ناو عراق و فەوجێگ لە هێزەیل جەیش شەعبی وە چەك کیمیاوی کوشت و هەر لەورە لە گۆڕسانێگ دەسەجەمی خاکیان کرد تا کەس نەزانێ.

مەبەسم لەی پێشەکیە ئەوەسە پەرلەمانتارەیل ڕێزدارێگ جور عەلی ئەدیب و عەباس بەیاتی ك ژنەی کوردە و عالیە نسەیف و حەنان فەتلاوی و ناهدە داینی تەنیا ئەرکیان ئەوەسە ، بگەردنە شوون کەمو کورتیەیل هەریم و سەرکردەگانی و لە میدیاگان گەورایەو بکەن و چمانی خوەیان لە وڵاتێگ پێشکەفتگ و شارستانی ژیەن و زانست و مەعرفەت لە باپیرەیلیان هوکارە بوێنە.

پەیوەندی سیاسی وەل وڵاتەیل یا وەل لایەنەیلتر وە واتای دبلوماسیە ، یانی ئایم بایەد قسەگانی ڕەین و پاك وباو بوون ، لەوەر ئەوەگ پەیوەندی دبلوماسی ، جورێگ پەیوەندی جەنگیە ، وەلی وەشێوازێگ نەرمتر، کیشەگە هالەورە ك ئیمە هایمە وەردەم کەسەیلێگ ك گشت چشتێگ خوەنستنە بێجگە زانست سیاسی ، ئمجا لەوەر ئەوەگ زەحمەتە دەورەیل چڕوپڕ سیاسی و دبلوماسی ئەڕایان بکەیدەو ، خاسترە ئەوەسە کەسەیل ئەڵگر بڕوانامەی زانست سیاسی لە شوونەگەیان دانەی تا بفامیدەیان و بفامنەد.

ئایا ئەو پەرلەمانتارەیل تەنیا ئەرکیان ئەوەسە ، سەخون و قسەی ناشرین وە سەرکردەیل هەریم بکەن و لە کەناڵە ئاسمانیەگان شیت شات بنەنەو تا مەردم نەفام جور خوەیان فیکە ئەڕایان بکیشن و چەپلە ئەڕایان بکوتن ، ئەوانە لەخوەیانا هالی هانە سەردەم ڕژیم بەعس ، و مللەت عراق تەنیا تەماشای یەك کەنال تلفزیونی ئەکا و شەو و ڕوژ سیمای ناشرین و قێزەوەن (قاید زەروره) دوێنین .

ئمڕوژە هەزاران لەلێان ڕوی ئەکەنە کوردستان پێشکەفتگ و شارستانی ، ئەڕا چارەسەر کردن نەخوەشیەیلیان و گەشتوگوزار و قورتار بوێن لە دەس تروریزم، ك ئمڕو شایان ئەوەسە وەهەریم کوردستان بوێشیم گوڵستان ، چوێن ڕوی کەیدە هەر شوون و شەقام وبازار و نەخوەشخانە و پارکێگ گشتی ئاوەدان و پاك و لە گشت گرنگتر ئارام و سەقامگیرە.

تەنانەت کەرکوکیش ك لە سەردەم بەعس لە ناوچگ دوچار کوشتن و برین و تەعریب و گشت سیاسەتەیل سەرکوت کەرانە هات ، ئمڕو عەرەوەیل و تورکمانەیل و نەتەوە و تایفەیلتر شارەگە لە هەر بوونەێگ ئامادەیی خوەیان نیشاندەن ئەڕا ئەوەگ بدەونە بەشێگ لەو وڵات ئاوەدانە ك شایان ئەوەسە بوێشیمەپێ گوڵستان.

ئاوارەیل ئەنبار ك ٦٠٠ کیلومەتر لە کوردستانەو دوێرە هاوار ئەکەن لە بەغدا ڕەیمان بکەن و ئەڕا هەریم کوردستان کلمان بکەن ، ئەو هەرێم تازە پا گرتگە ، بوێەسە قبلەگای گشت عراقیەیل و ئیوە سەخوەندەرەیل هان حکومەت دەین تا مووچەی فەرمانبەرەیل کوردستان بورێ.

وەڵێ کورد میوان نەوازە و ئامادەس نانەگەێ وەل ئەوانەگ لەلیان قومیاس بکەێگە دو کوتەو ، وەخت منالێ هالە هوێرم بەشێگ لە شام شەومان وەپێ ووتیان (شام غەریبان) ك ئەو خوراکە ئەڕا ئەوانە بویَ ك هەژار و نیازمەند بوێن.

لە کوتایی ئوێشمە ئەوانەگ سەخوەن ئەدەنە کورد ، سەخون کیشە و گرفتەیل ئیوە چارەسەر ناکا ، بیەن لە جی سەخون داین ، لە کورد یاگ بگرن چوێن وڵات و شار و ئاوایەیلدان ئاوەدانەو بکەین ، مللەت کوردستان وەبێ کارەبا ناخەفێ و شەقامەیلیان پاك و ڕێك وپێکن ، ئیوەیش بان دەرس حکمەت وپیشکەفتن لەیَ مللەتە هوکارە بدەون ك لە دەریای خوێن وەرەو کەنار ئارامی و ئاوەدانی پەڕیەسەو.

گشت مللەتێگ ماف خوەیە ناسنامەی یەکگرتگ خوەی داشتووگ ، دی لە ژێر هەر ئالاێگ بووگ ، نەتەوەیی ، ئابووری...
ئەرا نموونە: عەرەب داوای یەك نەتەوەیی کەێگ "امە عربیە واحدە" لە وەختێگ ئەوروپا داوای یەکگرتگی ئابووری کەێگ..

هلال کوردستانی

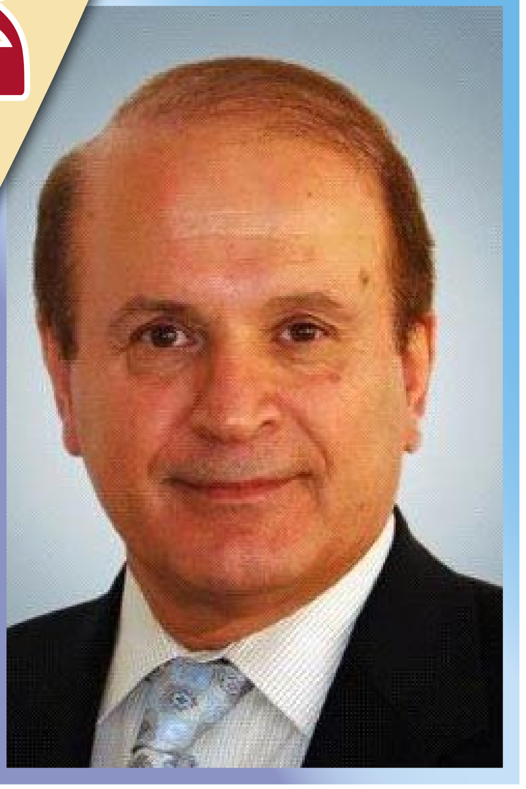

د. سامان شاڵی

ئیسە زوورم موسڵمانەیل بەشەو بوێنەسە بان دو مەزەو (سوننە و شیعە) بەش سوننەی تورکیە ، عراق ، سوریە ، ئوردون ، مسر ، سعودیە و خەلیج وداوایٚ دروسبوێن هلال سوننی ئەکەن ، وەڵی تورکیە و سعودیە ململانی کەن ئەرا سەروکاێەتی ئەو هلالە.

هلال سوننی:

لە وەختێگ ئێران سەروکاێەتی هلال شیعە کەێگ لە ژێر دەوڵەت سەفەوی ك لە ئێرانەوە دەس کەێگەپی و عراق و سوریە و لوبنان ئەگریگەوەر و هەرچەن بەعزی ئوێشن لە پاکستان و ئەفغانستانیش دەس وەپی کەێگ و خەلیجیش گرێگەو ، ئەویش وەهەمان شێوە سنور خوەی خەێگە بان سنووری ئسرائیل و ئیسەیش جەخت لە بان ئەو باوەڕە کەن جوور ڕاوێژکار سەروك کومار ئێران عەلی یونسی ووت: ناوچەی خوەرهەڵات ناوڕاس ئێرانیە و بەغدا پایتەختەگەێە.

هلال شیعی:

وەڵی ئیسە شیعەی عراق باس لە (هلال خەسیب) کەێگ ك کوەیت و عراق و لوبنان و ئوردون و ئسرائیل و مسر و بەشێگ بوێچگ لە تورکیە گرێگەوەر. لەی سێ هلالە دەرکەفێگ ك کام وڵات پشتگیری داعشە و کام وڵات دژاێەتیی کەێگ..

هلال خەسیب:

لە ناوەند ئەو سێ هلالە ، فەرە ڕەواس ك هلالێگ چوارم دروس بووگ ئەویش هلال کوردستانیە !! ك هەر چوار پارچەگەی کوردستان گردەو بکەێگ ، جەمسەرێگ باکوور کوردستان و ئەوەکەی تر خوەرئاوا بووگ. ئەگەریش بەراوردێگ ئەو هلالە وەل ئەوەکانتر بکەێم ، دوێنیم سوننە و شیعە لە بان بنەوای مەزەبی بویە (هلال خەسیب) ك وەخت خوەی لە بان بنەوای ئاو وکشتوکاڵ باس لەلی کریاس و ئیسە شیعەی عراق هاوردگەسەوەی بان کار مەزەبی ، وەڵی هلال کوردستانی دویرە لە توندڕەوی ئایینی و مەزەبی ، لە بان بنەماێگ فەرە نەتەوەیی هاتگەسە ئاراوە و ڕچاو ئازادی ، ماف مرۆ ، دیموکراسیەت ، تەعەددیەت و ئاشتی کەێگ..

هلال کوردستانی:

ئەگەر بنوڕیمە پێگە جوغرافیەگەی هلال کوردستانی ، بووگە بنەوای ئاشتی لە ناوچەگە ، لەوەر ئەوەگ هەرسێ هلالە سوننە و شیعە و خەسیب لە یەك جیاوە کەێگ. بێجگە ئەوەیش مللەت کوردستان باوەڕ وە وەیەکەوە ژیان وفەرە ئایینی و فەرە ئایدولوجی و نەتەوەیی دێریٚ ك ئەوە مەردم ناو هلالەگە یەك خەێگ لە ئارامی ناوچەگە و دروس کردن ژێر خانێگ بتەو لە گشت بوارەیل ژیان و دویا ڕوژێگ گەشەدار ئەرا نەوەیلتر و هەرێم کوردستان نمونەێگ زینگە ئەرا ئایندەی هلال کوردستانی.

(ئەوەیش لە هوێرمان نەچووگ لەیٚ ناوچە هلالێگ تریش هەس ك هلال یەهودیە و ئەویش کەفێگە ناونی هەردوو ڕووبار نیل و فورات و لە بان بنەوایٚ ئاینی دروس بوێە ، وەڵی ئەوە وەل هلال کوردستانی یەکتری نیەوڕن).

ئەو جەنگ نگریسە ك ئمڕو ڕوی وە ڕوی مەردم کوردستان بوێەسەو ، وەرچەو ڕونیێگ خستگەسە وەردەم گشتمان ك بایەد وەیەکەوە هەوڵ بێەیم ئەڕا یەکخستن ماڵ کوردستان ، وەیەکەوە هوێر لە ژیان و دویا ڕوژ بکەیم و وەهەمان شێوەیش وەیەکەوە کردستان بپارێزیم.

دی وەخت ئەوە ڕەسیە ك سەرکردە سیاسیەگان هەوڵ بێەن وەیەکەوە بنەوای ستراتیجیێگ گشتی دابنەن ، جور ئەوانەگ چوین هەوڵ دەن ئەرا هلال سوننە و شیعە و خەسیب ، وەو ئومیدە ك ئیٚ خاڵەیل خوارە بوونە بنەوا:

-١متمانەیٚ مەردم وە سەرکردەگانیٚ.

-٢ ڕێکخستن ماڵ کوردستان لە گشت پارچەیل کوردستان.

-٣ڕێکخستن ماڵ مەردم کوردستان لە گشت پارچەیل کوردستان.

-٤ پێکهاوردن ئاسایش نەتەوەیی.

-٥دانان ئستراتیجی ئابووری یەکگرتگ سەروەخوەی (جور بازار ئەورووپی)

-٦ دانان ئستراتیجی نەتەوەیی ئەڕا گشت پارچەگان.

-٧ هەلوژاردن پەرلەمانێگ نەتەوەیی ئەڕا گشت کوردستان (جور پەرلەمان ئەوروپی)

-٨ دانان دەستورێگ یەکگرتگ ك گەرەنتی یەکسانی و مافەیل گشت مەردم کوردستان جور یەك پەیڕەو بکەێگ .

-٩ پابەند بوێن و ڕێزگردن لە گشت رانماییەگان یو ئێن.

١٠ باوەڕ تەواو وە وەیەکەو ژیان و ڕێزگردن لە بیروباوەڕە جیاجیاگان لەئایین ، مەزەو ، حزب وکلتور.

-١١ باوەڕ تەواو وە بنەوا سەرەکیەگان ئاشتی ، ئازادی ، دیموکراسیەت.

-١٢پشتگیری و وەهێزکردن نەخش سیاسی ، کارگێری ، شارستانی ، کومەڵاێەتی و نوێنەرەیل خانمەیل و جوانەیل لە بان گشت ئاستەیل.

-١٣ڕێزگردن لە سنور تازەیٚ کوردستان و دەس نەخستنە ناو کاروبار وڵاتەیل هاوسا.

جەهان ڕێز لە مللەتەیل یەکگرتگ و ئازا و وەهێز گرێگ ، مەردم کوردستان مللەتێگ ئازاو وە هێزە ، وەڵی وەداخەو یەکگرتوو نییە.

هەر وەو جوورەگ ووتمە و ئوێشم (ئوێشن کوردستان تورکیە ، کوردستان ئێران، کوردستان عراق ، و کوردستان سوریە) ئەی کوردستانیەت مەردم کوردستان هالەکوو؟

جایەڵەیل وڵات من جیاوازن

ئاری حاجی رەمەزان

جایەڵ جوان کورد جوور جایەڵ جوانەیل هویچ وڵاتیگ نیەو باوەڕ ناکەم هاوشیوە داشتوود لە ئازایەتی و مەردی و خەبات. ئەوەك ئیسە دوینریەید خاك کوردستان وە خوین و گیان بڕیگ جایەڵ جوان گیانفیدا مقەیەتی ئەکریەید و خوەیبەخشانە خوەیان کردنەسە قەڵغان ئەرا مقەیەتیکردن گیان خەڵك عراق وەگشتی و مەردم کوردستان وە تایبەت.

ئەوەك جی شانازی و سەربەرزیە لە گشت ئەو شوونەیلە ك وەرگری و جەنگ لەتیان ئەکریەید دژ ترۆریستەیل، ئەوەسە ك جایەڵ جوان کورد فریە وە مەردانە هەڵسووکەفت ئەکەن، تەنانەت وەل تەرم دوشمنەیل و ئەو ترۆریستەیلیشە ك وە زینگی دەسگیر ئەکریەن لەلایەن هیزەیل پێشمەرگە.

هەڵسووکەفتئەو جایەڵ جوانەیل مەرد کوردستانمانە رەسم جوانیگ نیشان گشت دونیا ئەیاد ك جایەڵ کورد دووس ئنسانیەت و ژیانە ك هەرچەنی دوشمنەیلیشی خوینریژیش بوون، هەر وەو خاتریشە ئەوەسە لەی چەن رووژ گوزەیشتە دویای ئەوەك ناوچەیگ لەژیر دەسلات ترۆریستەیل پاکەو کریا رەسمیگ تر مەردانەی شیرە کوڕەیل کوردمان کەفتە وەرچەو بیجگە شەکەتی جەنگ و ئەو هەڵسووکەفتە ك لەلایەن بریگ ئاواینشین عەرەب وەرانوەریان ئەنجام دریاوید، وەل وەل ئەوەیشا ئەو پێشمەرگەیل کوردستانە خواردن و ئاو و میوەجاتیش پیشکەش کردوینە ئەو عەرەبەیلە ك زویتر لەژیر دەس داعش بوین و وە هەوڵ قارەمانەیل کورد ئازاد بوین لەژیر دەس ترۆریستەیل.

بیگومان یەیش ئەوە دەرخست ك رووڵەیل وڵات من فریە جیازا و ئادەمیزاد دووسن و لە رەگەز و زووان ناپرسن ك هەرچەنی رووژەیلیگ عەرەبەیل غەدریش لە کورد کردوین، وەلی ئەوان لە مەردایەتی و کوردبوین خوەیان پەشیمانەو نیەون و هەر وە هەمان هەناسەی باوگ و باپیرەیلیان هەڵسووکەفت وەل گشت کەسیگ ئەکەن ك هەرچەنی غەیرە کوردیش بوون.

لەلایگ تریشەو لە شوونەیل جیاجیایگ رووژانە ئەوە ژنەفیم ك گوایا پیشنیاریگ هەس ئەرا دروسکردن قەورسانیگ تایبەت ئەرا ترۆریستەیل داعش، ك وە باوەڕم یەیش غەدر گەورایگە لە خاك و ئاو کوردستان ئەکریەید ئەگەر تەرم ئەو ترۆریستەیلە تیکەڵ وە خاك کوردستان بکریەن و وەو شیوە جەمیانەو بکەیم لە شوونیگ تایبەت، چوینکە ئەوان نەهاتنە کاریگ خەیرخوازی بکەن لەبان خاك ئیمە، ئەوان هاتنە خاکمان داگیر بکەن، ئمجا با مردگیش بوود وەلی با تیکەڵ وە خاك ئیمە نەکریەن وە جەم و شوون تایبەت ئەرایان تەرخان نەکریەید، وەل ریز و حورمەتمان ئەرا ئی جوورە پیشنیارە.

دێر یا زوێ خوەر کوردستان هەر دەرکەفێگ

کـوڵ ســوو

بیلا باسەگەم وەداستان هەردوگ شوانە کورد و عەرەبەگە دەس وەپێ بکەم ، رووژێگ شوان کوردێگ چیە لای شوان عەرەبێگ تا کیسگە دزیایەگەێ لە لێ بسینێگەو ، عەرەبەگە دالە ژێرێ و وت: من گیسك تو نەدزیمە ، ئمجا لەوەر ئەوەگ شوانە عەرەبەگە زانستیاد کار کیشێگە قەسەم خواردن و زانستیاد بایەد وەکی قەسەم بخوەێگ ، چوێن مەزار باوە گورزێن ك یەکێگ لە مەزارەیل کوێەنەێ کاکەییەیلە نزیکیان بوی و هەردوگیان دەس نماز گردن و لەوەر ئەوەگ کوردەگە زوان عەرەبی نەزانستیارد ، شوانە عەرەبەگە داوا کرد هەر کامیان وەزووان خوەێ قەسەم بخوەێگ و کابرای عەرەب ووت: (بابا کورزدین ئنتە تدری و ئانی ئەدری ، سەخلە مال هەل کوردی ڤ بەتن جدری).

کوردەگە ك زوان عەرەبی نەزانست لە خوەیا شوانە عەرەبەگە قەسەم خوارد ، عەرەبەگەیش ئەوقەرە خەنست ك ئەسر لە چەوەیلێ رێ گرد ، کوردەگە لە خوەیا عەرەبەگە لە خەجاڵەتی ئەوەگ تومەت دزی دریاسە لێ دەس نا گیری و یەکسەر ووتە پێ: بەسە بەسە نەگیر بایەد کەفارە بێەم لەوەر ئەوەگ تومەت نارەوا دامە لید ، وەلی یەك چشت مەنگە بوێشمە پید ك لەێرەو دویا پەسەگانم وەل هنەیل تنا تێکەڵ نیەکەم تا ئشکال پێش نایێگ..

ئمرویش دیاردەی کوشتن ئایم لە بان ئاین و مەزەو لەێ وڵاتە دوێنیم و لە خوەش بەختیمانە هێزەیلمان وەل لایەنەیلتر تێکەڵ نین و هەر چەن زیاتر لە هەزار و پەنج سەد پێشمەرگەمان شەهید بوێە ، وەلێ گیسکەگەمان نەدزریاس و شك و گومانیش لە کەس نەیریم و جور کورد بریاردایمە ، داعشەیل لە خاکمان دەربکەیم تەنانەت ئەگەر کوردیش لە ناوێان بووگ و مەقەیەتی ئەنبارەیل نەفت بکەیم ، لەوەختێگ ئەوانەگ چینە ناو سەلاحدین مەقەیەتیان نەکردن و ، دوژمنیش چین یا نەتەوەێ تایبەتێگ نێەکەێگە ئامانج ، بەڵکم هەر عراقییێگ کەێگە ئامانج ك جنگ نوو بکەێگە وەر و جور گشت بەندەیل خودا لە عەید شادی بکەێگ.

بەڵێ دوژمن لە پشت کوێەیل موسل و لە لای وڵاتێگەوە ك وەناو بانگە لە دوژمنی کردن وەل عراق وعراقیەیل کەمین داناس تا تەرو وشك وەیەکەوە بسوزنێگ ، هەلبەتە ئەو دوژمنە دەرەقەت مللەت کورد نیەتێەی ، لەوەر ئەوەگ دوژمنەیل دوێەکەی مللەتەگەمان ك هەمان دوژمنەیل ئمرون گشت شیوەیل کوشتن و برین دژ و مناڵەیل و ژنەیل کوردستان وەکار گردن و غازەیل کوشەندەێ کیمیاوی وەکار هاوردن و سەدان هەزار بێ تاوان زینگ وەچاڵ کردن وەلێ هەرگز ئێ مللەتە سەر ئەرا دوژمنەیل نەچەمان.

ئەگەر ئیمە ئمرو داوای جیاوە کردن رێەن خوەمان کەیم جور شوانە کوردەگەێ سەرەتای باسەگەمان ، ئەیە لە رخ و ترسمان نییە ، لەوەر ئەوەگ شك و گومان وەکەس نەیریم ، بەڵکم دونیا شك لە حکومەت ناوەندی کەێگ (مەبەست تەنیا حکومەت عبادی نییە).

لەێ رێەوە لوجنەێ پەیوەندیە خارجیەگان ئەمریکا مەرج ئەرا کل کردن چەك و تەقەمەنی ئەرا عراقیەیل داناس و مەرجەگەێ ئەوەسە ئەو کومەکەیل سەربازیە براو بەش بکرێەێ و هەرکام لە پیکهاتەیل عەرەب شیعە و سوننە ٣٥٪ بوەێگ و کوردیش وەسوننە و شیعەوە ئەرای سابت بوێە ك لاێەن وەراوەر لە زوڵم وستم و خارەت و چەپاو کردن جیاوازی نێەکەێگ و گشت وەیەك چەو تەماشا کەێگ ، لەوەر ئەوەگ ئەوان عەشایرن و هویچ کامیان بەزەیی وەئەوەکەیتر نیەتیەی و رازی نیین و ئامادەیش نیین شەراکەتەگە بشێونیم و هەر کە بەش خوەێ جیاوە بکەێگ ، هەرچەن ك کوردستان نیەتوێەنی وە شەو و رووژێگ لەو شەراکەتە جیاوە بووگ و ئەگەریش بووگ زەرەد ئەرا هویچ پیکهاتەێگ عراقی نەێرێ.

پیەڵ بزێبز..

كووچ وەپیكردن ئمڕوو رووڵەیل ئەنبار و دویەكەی كوردەیل فەیلی

موئەید عەبدولستار

رویداگ ئەو خیزانەیلە ك لە شار رومادی و پاریزگای ئەنبار وەگشتی واین، رویداگیگە جی خوەشاڵی دوینەرەیل نیە، مەویسییگە دڵ شەق ئەدا، ژن و مناڵ و پیاو سەرگەردانن وەرەو كوورا بچن، لە كنار ئاویگ بلاوە لەلی كردنەو پیەڵیگ جیایان كردەسەو لەناونی ئەنبار و بەغدا ك وەپی ئویشن پیەڵ بزێبز، پیەڵیگ سەخت بی بەزەییەو هویچ كەسیگ ناتویەنید وەبی گوزەركردن وەبان ئەو پیەڵە بڕەسیدە بەغدا، ك هەرچەنی بەغدایش هەرەشەو مەترسی دیرید و شایەت فیشتریش لە رومادی.

بلاوبوینەوەی خیزانەیل ئەنباری ك ناچار بوینە وە زوورەملی میلكان خوەیان بیلنەجی، هەمان رویداگ خیزانەیل كورد فەیلی لە مناڵ و ژن و پیاو پەككەفتگ خستە هویرم لە چووڵەوانی و لەبان مەرزەیل ناونی عراق وئیران دویای ئەوەك وە سەیارەی سەربازی خریانە ئەو خاك مەترسیدارەو فەرمان وەپیان كریا جاریگتر گلەو نەخوەن ئەرا شارەیل خوەیان لە بەغداو كووت و عمارە و حلە و بەسرە و دیالەو هەركەسیگ لەلیان هەوڵ گلەوخواردن بیەید وە گولەی ئامادەكریاگ كلاشنكۆف كوشیەید.

دەسلاتەیل بەعسی لە سەرەتای وەرگرتن حوكمەگەی دەسكردە كووچ وەپیكردن كوردەیل فەیلی لە سەرەتای ساڵەیل هەفتا، وەلی هەڵمەتەگە تونترەو بوی و رەسیە ساڵەیل هەیشتای سەدەی وەرین دویای رویداگەگەی مستەنسریە ك تارق عەزیر لەتی زەخمدار بوی و كەس نەزانست چوین جیوەجی كریا.

واین مەردم ئەنبار و بلاوبوینەوەیان لە دەیشت و چووڵەوانی وەو ئومیدە ك بڕەسنە بەغدا و ه

مناڵ و رووڵەیلیانەو وە بەراوردیگ وەل كوردەیل فەیلی لەو وەختەیلە نعمەتیگە، چوینكە فەیلیەیل لەو رووژگارەیل سیە دەسلاتەیل بەعسی رووڵەیلیانیش لەلیان زەفت كردن و لە ماڵ و جادەو شار و خوەندنگا دەسگیریان كرد و زوورمیان جایەڵ جوان بوین لەناونی تەمەن ١٥ و ٣٠ سالان، ك گوایا ئی جایەڵەیلە لەی تەمەنە پەیوەندی ئەكەنە هزەیل ئۆپۆزسیۆن و دژ رژیم بەعس وسیەن.

ئەوە بوی لە ئاكام ئەو گرتنە نزیكەی فیشتر لە ٢٠ هەزار جایەڵ جوان كورد فەیلی بیسەروشوون كریان و چارەنویسیان نادیارە تەنیا ئەوانەگ لە مانگ نیسان ١٩٨٠ و چەن مانگیگ دویای ئەوە دەسگیر كریان، ئمجا باس لەوەیش ئەكەن بڕیگ لەلیان وە چەك كیمیاوی كوشیانەو ئەو چەكە لەبانیان تاقیەو كریاگە و بڕیگیش لەلیان مین شەهیدیان كرد لەوەختیگ ك ڕی وەپیان پاكەو كریا لەوەردەم پەلامار هیزەیل چەكدار لەوەخت جەنگ ناونی عراق و ئیران و بەشیگیش لەلیان بوینە قوربانی تاقیكردنەیل بایلۆجی و جەنگەیل بەكتریولۆجی و كردەوەیل تر رژیم رمیاگ.

ئمڕوویش رووڵەیل ئەنبار لە نزیك پیەڵ بزێبز سەرگەران بوینەو مینەی شوونیگ ئەكەن لەتی ئوقرە بگرن، هەر وەو خاتریشە ئیمە وەرجە چەن ساڵیگ چەنەها باوەت نویسایم وەتایبەت دویای رویداگ ٢٠٠٣ و لەتیان باس لە مەویسی كوردەیل فەیلی كردیم جوور شایەتیگ لەبان زوڵم و ستەم ك ئەراچە مافەیل رەوایان قەرەبوو ناكریەید و دەوڵەت و كومەڵگا پیشكەش ئعتباریگ وەپیان ناكەن، هەر لەوەر ئەوەیش ئەو مەویسیە كەسیگ لە رووڵەیل ئی مللەتە لەتی قورتار نەوی، چوینكە زوڵم مەردمانیگ لە رووڵەیل مللەت عراق حاڵەت پەسەن وەرگرت لە مەشق ستەمكردن وەو مانا ك زوڵمە ئەیادە تویش مەردمان تریش.

ئیمە ئیسە هەوەجە وە شیەوكردن دەرسەیل یەكەم دیریم لە پەروەردەی نیشتمانی و كومەڵایەتی، تا بەشكەم یای بگریم ك چوین وەیەكەو بژیەیم، جوور ئەوەگ هندۆسی وەل موسڵمانا لە هند وە ئەمان و ئاشتی ژیەید.

عراق وە بوو لاپەڕەیل خلافەت

عەلی حسێن فەیلی

خوەنینەوەی باوەڕ یەکیگ لە فکرمەنەیل لەباوەت رەسینەوەی مەردم لە مەردم وە گوزارەیگ تر ئویشید زەحمەتە مەردمان تر لەلید نەرەسنەوەو زەحمەتریش ئەوەسە وە غەڵەت لەلید برەسنەو، هەر لەی چوارچیوەیشە دوبارە ئویشید ئیسە لە هەوڵ خودای پەروەدگار وەل بەنەیلی رەسیمەو.

هەرچەنی ك هەزاران کلکریاگ و پەیامەیل ئاسمانی ئەرا بەنەیل کلکریا، وەڵی ئادەمیزاد وە شیوەی دروسیگ لەلی نەرەسینەو، بەڵکوو خراوییش دەرهەق ئەو رەسینەوە کردن، ك یەیش بنەرەت رویداگەیل و کارەساتەیل بوی هەر لە سەرەتای دروسبوین ئادەمیزاد تا رووژ ئمروو.

ئمجا وە گوورەی ئەوەك باسی کردیم ئەتو یە نیم بویشیم ك کیشەی گشت عراقیەیل ئەوەسە لە گوزارەی هاووڵاتیبوین و ژیان هاوبەش لە ولاتیگ نارەسنەو ك وەگوورەی راسیەیل مێژوویی ئەرایان دانەمەزریاگە ك بگونجیەید وەل مافەیل نەتەوەییان، ك هەر وەو خاتریشە چەسپانن سەپەرشیکردن یا رەسەنایەتی و تەبعیە وپاداگرتن لەبان بەیاننامەی عوسمانی و مەسەلەی بەڵگەو چشتەیل بنەرەتی تر بویە باوەتەیل گرینگ ئەرا عراقیەیل، چوینکە عراق تەنیا ولاتیگە لە جەهان پەیوەسە وەی بەڵگەیل قەیزەوەنەو ئسپاتیگە ئەرا ئەوەك جی گرینگی نیە ئەرا ئەوانەك گەردنە شوون حوکمکردن و هەر کەسیگیش لەی ولاتە ك رەگەزنامەی عوسمانی دیرید وەپی نازاننەی ك هیمان لە ولاتیگ ژیەید مێژووەگەی رازیاسەو وە لاپەڕەیلیگ وە بوو خلافەت.

گشتمان رووژ لەدایگبوین فەرمانڕەوایەیل ستەمکار زانیم، وەڵی هویچ مەهانەیگ یا قەواڵەیگ وە دەسەو نەیریم ناوی بنەیم "رووژ لەدایگبوین ئی مللەتە"

هەر نویسەر یا توێژەر یا چەوەدیریگ عراقی شایەت شەرم بکا لە باسکردن ئی مێژووە یا خوەی بیادە دەس ئی راسیەیلە، ئمجا وەل ئەو گشت هەوڵەیل کویەن وتازە لەلایەن دەوڵەتەیل خوەرئاوا ناوچەگە ك توانای یەکوەخستن ناونی دو شار یا دو پیکهاتە نەیرن، ئەی چوین ئەتو یە نن پیکهاتەیل ئی مللەتە یەکوە بخەن ك تا ئیسەیش دەنگ تەپڵ جەنگ لەتی ژنەفیەید لە گشت وەختیگ ك وەپیا گوزەر ئەکا وە یاوەری مەسەلەی هوزایەتی، ك نە مەسەلەی نەریتەیل ئایینی و نە نەریتەیل کومەڵایەتی کوین و نەیش تەکنۆلۆجیای سەردەم و پەیرەوەیل تازەیش ك جەهان کردە ئاواییگ جوور ئەوەك ناسریاگە وە جەهانگیری توانای ئەوە نەیاشت رووژیگ دیاری بکا ناوی بنەیم" رووژ قورتابوین لە کینەت " و ئیمە ناوی بنەیم " رووژ لەدایگبوین مللەت عراق دویر لە ناونیشانەیل تر".

ئیمە گشت وەختیگ جەنگ ناوخوەیی لە شوونەیل جیاجیا دیمنەو مللەتەیل تر وەرجە ئیمە وەپیا گوزەر کردن، وەڵی ئەوان نەف لەو ئەزموونەیل وەرگرتن و بویە پەند و عبرەت ئەرا نەوەیلیان و دی گلەو نەخوەن ئەرا مەسەلەیلە، وەڵی ئیمە وە چەو ا شەو ە فیشتر کارەگە سەخت و دوبارەوە ئەکەیم وە رەنگیگ تووختر و خراوتر لەبان خوەمان.

گشتمان رووژ لەدایگبوین فەرمانڕەوایەیل ستەمکار زانیم، وەڵی هویچ مەهانەیگ یا قەواڵەیگ وە دەسەو نەیریم ناوی بنەیم"رووژ لەدایگبوین ئی مللەتە"، ئمجا جوور ئەوەك لە سەرەتا ئاماژە وەپی کردم ك پیکهاتەیل ئی مللەتە نەك هەر لە بار خوەیان نارەسنەو، بەڵکوو لەوەیش فیشتر دویرەو کەفتنە وە هەتککردن وە کرامەت یەکتری و دی هویچ پەنایگ ئەرا وەیەکەوژیان ئاشتیانەو پەیوندی و مامڵەکردن وەل یەکتری لەتی نەمەندگەو لە نەوین جورئەت و متمانە ئەرا دیدەن راسیەیلیش ئەوە دەرکەفید ك عراقیەیل ئاهەنگ ئەرا ئەو مەویسی و خەمەیلە ساز ئەکەن ك ئەیاکەیان هاوردەی بان ئەواکەیان و رووژیگ دڵتەنگی نیە ئەرا مردن خوەشەویسی ناونی مەردمانیگ ك ماوەی هەوڵ سەدەیگ ئەوە دان بوونە نەك مللەتیگ تەنیا لەبان وەرقە.

نابینا بوو تا بوێنی

بوشرا هلالی

لە یەکێگ لە شارەیل فەرەنسە ، کابراێگ نابینا ، چێشتخانە یا رستورانێگ تایبەت وە نابینایەیل دروس کردیە ، گشت ئەوانەگ لەی چێشتخانە کار کەن ، هە لە خاوەنەگەێ بگرەی تا ئاشپەزەیل و کارگەرەیلی نابینان ، وەل تیەریکی ژیەن ، وەلی هەرگز سەر ئەرا ژیان نیەچەمنن و وەچەو دڵ هوێر و هزر روشنەو کردنە.

ئێ چێشتخانە تایبەت وە مێوانەیل نابینا نییە ، بەڵکم مێوانداری لە ئایمەیل بینایش کەێگ ، وەڵی وەمەرجێگ ك شایەد کەمێگ ئەلاجەیو بووگ ، مەرج خاوەن رستوران روشن دڵەیل ئەوەسە ك ناو چێشتخانە تیەریك و چەو چەو نەوینێگ و میوانەیل هە لە دەم دەر بچنە ناو تیەریکستان و بایەد لە تیەریکی نانەگەیان بخوەن ، تا میوانەیل ناچار بوون یای بگرن چوێن لە ناو چێشتخانەگە گام ئەڵگرن و چوێن خوراکەیل بان مێزەگە ئەڵوژنن و بوەینەی ئەرا دەمیان وەبێ ئەوەگ تەنانەت چوکولێگیش دەم بیەن . ئامانج لەێ کارە ئەوەسە ئایمەیل بینا هەس وە برای نابینای خوەیان بکەن و بزانن ئێ چینە لە کومەڵگا چ رەنج و مەینەتێگ کیشن.

وەل ژنەفتن ئێ خەوەرە لە رادیو "مونتی کارلو" نورستیامە هەواڵ سەردان بەعزێ لە کاروەدەسەیل عراقی ئەرا کەمپ ئاوارەیل شار رومادی لە بەغدا لە یەکێگ لە تلفزیونەیل ، نیەزانم ئەرا وێنە یا رەسم ئەو جوانە لە زهنم نەخش بەسا ، وەختێگ ووتە جێگر سەروك وەزیرەیل : چە بوێشم ، کەمێگتر تون و ئوسکورتەگاند و کامیرەی تلفزیونەگە چینە رێدانەو تا م سەرلەنوو وە تەنیا لەێرە بمینم ، تەنانەت ئەگەر بەغدا درانەیلێ لە روێم واز بکەێگ و کەفیل یا زامن لەلیم نەتواێگ ، ئایا یە تویەنێگ ئەوەگ لە زێد خوەم لە دەس دامە ئەرام بارێگەو؟

گشتمان باس کێشە و رەنج و مەینەت ئاوارەیل جەنگ کەیم ، وئێ مەسەلە بویەسە گنێگ کەرە ، کاروەدەسەیل قورگیان وەپێ چەور کەن ، وەختێگ وەل دەزگایەیل راگەیاندن قسە کەن ، رەنج و مەینەت ئاوارەیل بویەسە دروشمێگ ئەرا رێکخراوەیل کومەڵگای مەدەنی و برگەێگ ئەرا بەرنامە و سمینارەگانیان ، بێجگە ئەوەیش ئاوارەیی مەردم بێ پەنا بویەسە سەرچاوەێ رزقێگ ئەرا ئەوانەگ ملیونان دینار وەناو ئاوارەیل تەپننە گیرفان.

یە منەێگە داستانەگەێ (ئلهام شاهین) لە یەکێگ لە فلمەیل ك لە ریکلام جاجگیگ بەشداری کەێگ و لە ری تیروپشك شوقە یا ئاپارتمان شیکێگ لە ناوچەێگ دەوڵەمەن نشین شار بەێگەو ، دویاخر ك دەزگایەیل راگەیاندن و تلفزیونەیل وەلیا دیمانە ساز کەن ، ئەرای دەرکەفێگ ك ئاپارتمانێگ کویەنە وەل گرێبەس ئجار (قەرارداد ئیجار) لە ناوچەێگ هەژار نشین ئەرای دەرچیە ! وەل ئەوەیشا وەقسمەت خوەێ راز بووگ ، وەڵی ئەوەگ تویش شوکێ کەێگ ئەوەسە ك وەپێ ئویشن گرێبەسەگە تەنیا ئەرا سێ مانگە و بایەد لە شوون ماوەێ دیاری کریاگ شوقەگە چوڵ بکەێگ.

بەڵی ژیان و گوزەران ئاوارەیل جەنگ لە عراق جیاوازی وەل داستان ئەو فلمە نەێرێ ، گشت ئەو بەڵینەیل دروکینە و ئەو هاوردەردی و هاوکاری رواڵەتیە ك تەنیا وەقسە وەلیانا کریەی ، هویچ لە رەنج و مەینەتەگەیان کەمەو یەکەێگ ، وەختێگ ئایمێگ لە چەو نویقانێگ ماڵ و کار و دارایی ژیانی لە دەس بێەیگ قسە چ سوودێگ ئەرای دێرێگ..

راسیەگەێ ئەوەسە ك کیشە و گرفتاری ئاوارەیل تەنیا تایبەت وەخوەیان نییە ، بەڵکم رەنج و مەینەتەگەیان وەل خوەیان ئەرا ئەو پارێزگایەیلیشە بەن ك کوچ ئەرایان کەن ، ئمرووژە ئاوارەیل عراقی نیاز وە سەردان کاروەدەسەیل یا کومەك خوراکی یا چادر نەێرن ، بەڵکم نیاز وەئەوە دێرن کاروەدەسەیل تەنیا یەك روژ لە کەمپەیل و لە ژێر چادر وەلیانا بژیەن ، تا وەراسی هەس وە رەنج و مەینەتیان بکەن و بزانن چە وەسەر مەردم ئێ وڵاتە هاوردنە.

لە جەنگیش وڵاتەیل ئاوەدان کریەن!!

عادل عەلی

بێ گومان جەنگ وڵاتەیل وێران و کاول کەیگ و تەروهشك وەیەکەوە سزنێگ .. بەعزێ جەنگەیل شارستانیەیل و نەتەوەیلێگ وەتەواوەتی لە ڕوێ نەخشە سڕیەسەو ..

وەڵێ لە هەمان وەخت جەنگەیل توێەنن بوونە خاڵ وەرچەرخان گەورا وەرەو وەدەس هاوردن دەسکەفتەیل مێژوویی.. وەتایبەت ئەگەر مللەتێگ هوشیار و ئاگا داشتوێد ، و سەکردایەتی حەکیمێگیش داشتوید بزانێگ چوین سوود لە ساتە مێژووییەگان بوەێگ و وەتوانای مللەتەگەی کاولکاریەگان جەنگ ئالش بکەێگە ئاوەدانی و پێشکەفتن ، لەێرە توایم نموونەی ئەو نەتەوەیلە باریمە یاد ك لە جەنگ پیروز بوێنە و توێەنستنە وەو پیروزیە ، زەرەدەیل جەنگ وەچەن وەراوەر قەرەبوو بکەنەو ، و نەتەوەێلێگیش ك لە جەنگ شکەست خواردنە و توێەنستنە بارودوخ تازە وەکار بگرن ئەڕا گوڕانکاریەیل مێژوویی.
جەنگ جەهانی دوێم ئی دەرفەتە دا ئەمریکا لە لاێگ و ێەکێەتی سوڤێەت جاران لە لاێگتر تا بوونە دو زل هێز جەهانی .. ئەو جەنگە هێزو توانائ ئەمریکا و بەریتانیە جور دو هێز گەورای جەهانی ك دەسەڵات جەهان ئەڕا ماوەی دریژێگ قورخ کردوێن سست و لاواز کرد .. ئەمریکا و یەکیەتی سوڤێەتیش توێەنستن ئابووری جەنگ ئاڵشت بکەنە ئابووریەێل زەبەلاح .. داهاتەیل فەرە گەوراێگ دەسیان گرد ك ئەگەر جەنگ نەویاتاگ و ئەو دەرفەتە فەراهەم نەکرداگ ، ئەو داهاتە ناتە دەسێان ، هەمیش هەردو وڵات توێەنستن توانا و بەهرەێ زانایەیل و ئەو تەکنەلوجیە ك لە سەردەم جەنگ پێشکەفت ئستسمار بکەن ، ئەمریکا پرەنسیپ "مونرو"تایبەت وە دەس نەخستنە ناو کاروبار ناودەولەتی جیوەجی کرد و ئمجا پروسەی "بیرل هاربەر" لە لاێەن یابانیەیل هاتە ئاراوە تا ئەمریکا لە گووشەگیری دەربکەێگ .. لەوەراوەر ئەوەیش ێەکیەتی سوڤێەت توێەنست دیوار ئاسنین بڕمنیگ و کوتلەێ وڵاتەێل سوشیالستی بنیا بنەێگ ، ئەویش وە توانایی بەشەری و ئابووری و سەربازی و ئایدیولوجی گەپ و بوێە هێزێگ لە وەراوەر جەهان خوەرئاوا.
لە وەراوەر ئەوەیش یابان و ئەڵمانیە لە جەنگ دوێم جەهانی شکەست خواردن .. یابان جور یەکم وڵات و مللەت لە مێژوو جەنگ ، چەك ئەتومی لە دژی وەکار بریا و شارەیل "هیروشیما" و "ناکازاکی" وەو چەك کوشەندە بوردومان کریان .. ئەڵمانیەیش تا نزیك"ڕایشتاگ" بارەگای سەروکاێەتی ك دوێاخر وەل ڕەسین هێزەیل ڕوسی ئەڕا بەرلین هتلەر خوەی لەتی کوشت ، جەنگ کرد و وەی جورە هەردو وڵات یابان و ئەڵمانیە شکەست نەفسی و ئابووری خواردن و هەردو وڵات لەو جەنگە وەتەواوەتی وێران و کاول کریان و داگیرکاری و بەش بەشەو کردن خاك و جێگیر بوێن هێزەیل بێگانە لە بان خاك و سەرزەمینیان فەرز کریا بانیان و خوەی پڕ چەك کردن لە لێان قەێەخە کریا و چەندین مەرج زەلیلانەیش سەپیا بانیان .. وەلی سەرەڕای ئەوەیش هەردو وڵات توێەنستن لە ڕێ زیرەکی سەرکردەیلیان و ئاگایی و هوشیاری مللەتەیلیان بڕەسنە ئامانجەیل گەوراێگ لە ڕێ جەنگەوە و ئەڵمانیە لە ڕێ ئابووریەوە توێەنست بووگە سەرکردە و بەیرەقدار سەرجەم وڵاتەیل ئەوروپا و توێەنست سەرجەم سەرزەمین خوەی و لەوە زیاتریش یەك بخەێگ و یابانیش بوێە هێز یەکم لە کشور ئاسیا و بازرگانیەگەی دونیا قورخ کرد و وەی جورە هەردو وڵات بوێنە هێمای پیشکەفتن و تەکنەلوجی و هەردو مللەت و سەرکردایەتییان لە ناو جەرگەی کاولکاری و وێرانی جەنگ ، سەرلە نوو وڵات و مللەت خوەیان سازین و لە ڕێ پێشکەفتنەیل گەوراوە ، قەرەبوو شکستەگان کردن.
جەنگ دژ وە داعش شاێەد دەرفەتێگ تلاێی ئەڕا یەکخستن مللەتەگەمان فەراهەم بکەێگ و بتوێەنیم هاودەردی و هاوخەمی ناوخوەیی و هەرێمی و جەهانی ئستسمار بکەیم و سەرلە نوو عراق نەخش محوەری خوەی لە ناوچەگە بازی بکەێگ و سەرجەم محوەرە سیاسی و ئابووری و ئاسایشی و شارستانی و ئاینی و نەتەوەیی و جیوپوڵیتیەگان لە دەوری گردەو بوون ، یەیش وەختێگ تێەیگەدی ك سەرکردەیل و مللەتەیلمان بزانن چوین سوود لەو محوەرەیلە وەرگرن ك لە بنەڕەت کان و نعمەتێگ خودایین و وەدەس خوەمان کردیمەسەێ مایەی وێرانی و کاولکاری ، ئەگەر بڕەسیمە ئەو ئامانجە ، ئەوە قەرەبوو ڕاسەقینەی خوێن و فداکاری شەهیدەیل و ئەو وێرانیەسە ك لە ئەنجام جەنگ وەدی هاتێە ، ڕاسە جەنگ وە واتاێ وێرانکاریە ، وەڵی لە هەمان وەختیش توێەنێ فەرە لە گریە کورەگان واز بکەێگ و بەعزێ واتا لە یەك بچەکنی و لە جیاتیی واتای نوو بسازێگ و گوڕانکاریەلێگ وەدی بارێگ ك تەنانەت تەسەور کردنی سەخت بووگ .. بەڵی جەنگ توێەنێ چوار چێوەیل کوێەنە بدڕێگ و بوارەیل تازە ئەڕا سازین چوارچێوەیل تازە بڕەخسنێگ.. بەڵی لاپەڕەی جەنگ باێەد بوەسرێەیگ و لاپەڕەیل تازەێ کارو ئاوەدانی واز بکریەن.

بەشیەو بکەن تا لەیە زیاتر خوێن نەڕشیەی

هادی جلو مەرعی

هویێچ سەرکردەیێگ جەهان ئازاد ، و هویچ یەك لە ڕابەر وڵاتەیل عەرەب پەیوەندیدار وە ڕوی وە ڕوی ٚ بوێنەوە وەل ئێران ، مەیل نەێرن پێشڕەوی داعش لە ناو خاك عراق بوسیێگ و هەر وەیێ خاترە ، کونترۆڵ کردن موسل لە لاێەن داعشەو وەرجلە ساڵێگ و دویاخر داگیر کردن زورم ناوچەیل پارێزگایێ وەرفراوان ئەنبار مەسەلەی پێشبینی کریاگێگ بوی ، وەتایبەت لە غیاب هوێرەو کردن وە ئایندە و کاریگەری وەهێز بوێن گروپە توند ڕەوەگان و لەوەر چەو گردن پشتگیری بەعزی وڵاتەیل لە ڕێکخراوە ئاینیەگان ، ئەڕا وەدی هاوردن شێوای شێو و بڵاو کردنەوەی ترس و توقاندن ئەڕا ئاڵشت کردن بەعزی ڕژیم و ئستراتیجی لە ناوچەگە یا زیای کردن فشارلە بان وڵاتەیل نەیار یا ڕژیمەیل نەخوازریاگ.

بەعزێگ باس نەخش وڵاتەیل لە پشتگیری داعش ئەکەن لە لایەن ڕژیم سیاسی قەتەر یا لەری تورکیەوە ، یەیش لە وەختێگە پەنجەی تومەت ئەڕا سعودیەیش درێژ کریەی جور سەرچاوەێگ سەرەکی ئەڕا کلکردن جەنگاوەر و خوەی کوژەیل ، وەل بوین دەیان کومەڵەی خێر خواز ك پشتگیری ماڵی لەو ڕێکخراوەیلە ئەکەن ، لە وەختێگ سەرجەم لاێەنەیل چەویان لە سوریە بوی و چاودێری جم وجوێل داعش لە شوونێگ ئەڕا شوونێگتر کردیان ، واشنتون لە ئەوپەر شەرمەزاری بوی وەختێگ بوردومانەیل سنوردار داعش کردیاد ئەڕا نوا گردن لە پێشڕەوی کردنی ، لە حاڵێگ داعش زیاتر وەهێزەو بوی و وەرەو ناوچەیلتر پێشڕەوی کرد ، دویای ساڵێگ لە بوردومان هێزەیل هاوپەیمان ناودەوڵەتی وە سەرکردەیی ئەمریکا و جەنگ توند لە ناونی هێزەیل حکومەت و چەکدارە توندڕەوەگان ، ڕومادی پایتەخت ئەنبار وەتەواوەتی کەفتە دەس داعش ، و ئەمریکا بێجگە لێدوانەیل یا تەسریحەیل ڕەشبینانە و جار جارێگ گەشەبینانە ، هویێچ کارێگ ئەڕا بەرزەو کردن وەرەی هێزەیل عراقی یا حکومەت عراقی نەکرد.

سەروك پەرلەمان سەلیم جبوری نائومیدی خوەی نیشاندا لە وەراوەر شکستەیل پەیەلپەی سوپای عراق لە سەرجەم جەبهەیل جەنگ دژ وە داعش و پێشبینی کرد لەحاڵەت سزا نەداین ئەوانەگ لە داگیر کردن موسل و دویاخر ڕومادی وەرپرس بوێنە ، سوپای عراق هەڵوەشیەیگەو ، وەڵێ لەو لاوە نەخش هێزەیل حەشد شەعبی ڕوژ وە ڕوژ زیاتر بتەوەو بووگ و کەم کەم نیشتگە بووگە سوپای خاوەن تواناێگ و بوێە هوکارێگ ئەڕا نواگردن لە دارمیان سوپای عراق و چارەسەر کردن ، هەڵەیل وەزارەی وەرگری ك لە دو ساڵ ئی د و یا خر ە کە لە کە بو ێن و بوێە با یس داگیر کردن چەندین شار لە لاێەن داعشەوە وە دەس ناین لە بان چەك و ساز وبەرگ سەربازی ك بەسە ئەڕا چەکدار کردن سوپای چەن وڵات.

وڵاتەیل دەوروەر عراق ، ئێقەرگە حەماس ئەڕا یەکگرتگی خاك عراق نەێرن ، لەوەر ئەوەگ هەمیشە وڵاتێگ پر لە جەنگ وقەیران و پاشا گەردانی و هەمیشە پێکهاتەگانی هانلە ململانی و هەمیشە دەسڵات دارەیل ئی وڵاتە مەیل چەسپانن ڕژیم دکتاتوری و دەس درێژیکردن لە بان وڵاتەیل هاوسا دێرن ، شایەدیش بەش بەشەو کردن عراق وەنەف بەعزی لە سەرکردەیل ئەو وڵاتەیلە بووگ ، هەرچەن ك شایەدیش ئەو بەشەو کردنە بووگە سونەتێگ و یەکگرتگی وڵاتەیل هاوسایش تەهدید بکەێگ و بکەێگەیانە وڵاتەیل بوێچگ بوێچگ.

فەرە کەس و لاێەن و وڵات هانەو باوەڕە ك بارودوخ عراق ڕەسیەسە بن بەس و بەش بەشەو کردن ئی وڵاتە بایەد ئەنجام بگریێ ، ئەڕا نوا گردن لە خوێن ڕێژی وەتایبەت دی وەیەکەوە ژیان لە ناونی پێکهاتە نەتەوەیی و مەزەویەگان مەحاڵەو بوێە ، کورد وەردەوامە لە پروژەی جیاوە بوێن ، عەرەبەیل شیعە و سوننە دی نیەتوێەنن وەل یەکا هەڵبکەن لە سایەی بوێن ڕێکخراوەیل ئاینی توندڕەو ك گشت چشت لە عراق وێران کردنە و ململانی و ڕویداگەیل وەرەو بەش بەشەو کردن ئاراسە کریەن.

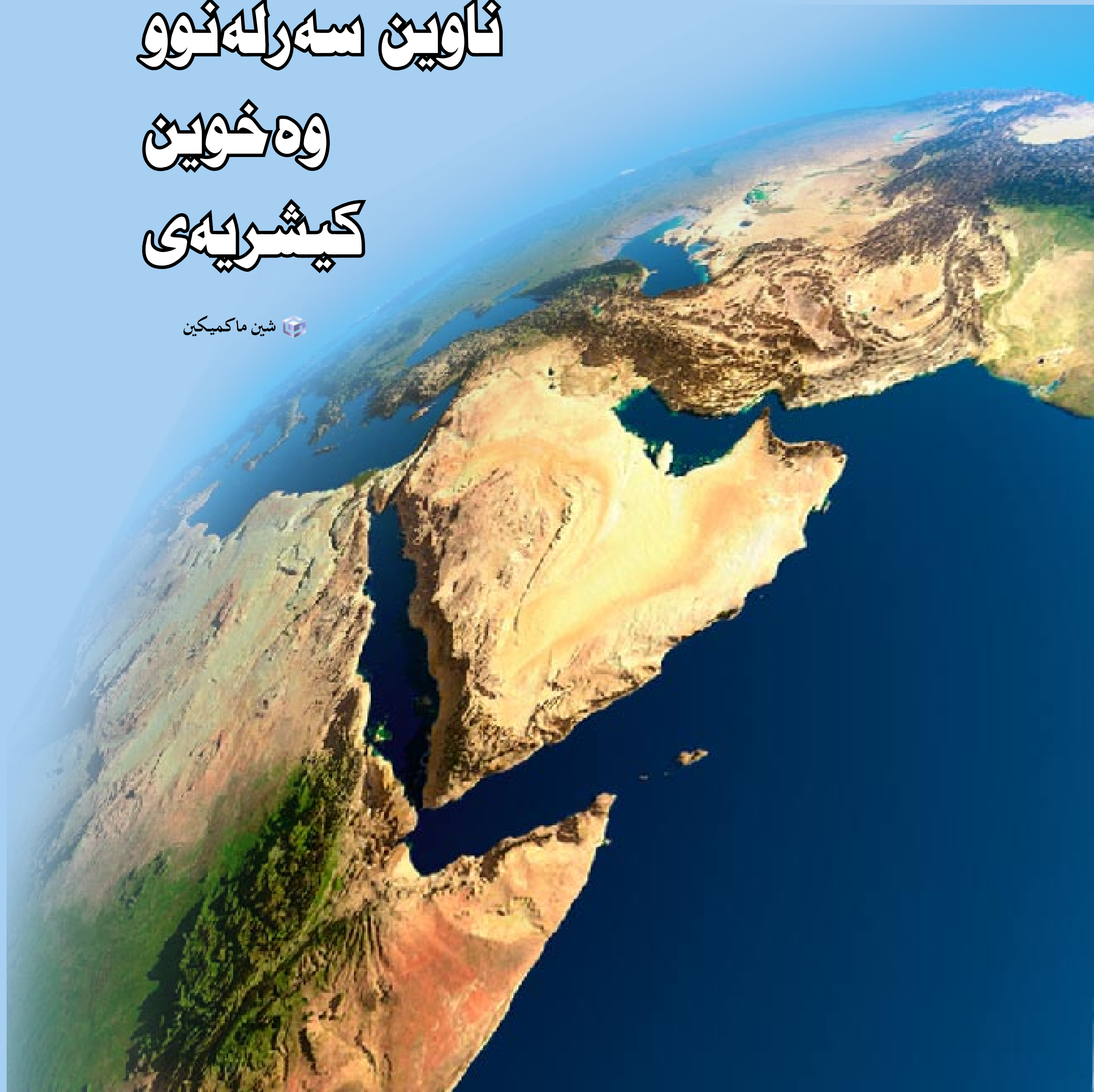

خوەرهەڵات ناوین سەرلەنوو وەخوین کیشریەی

شین ماکمیکین

مشتومڕ لە بان وەکارهاوردن هیز زەمینی ئەمریکی لە وەرانوەر داعش ئالشت بویە وەرەو ئاراستەی دبلوماسی و هیز نەرم، لەی دویاخرە باراك ئوباما سەرۆك ئەمریکا لە وتاریگ پێشنیار سازکردن کونگرەێگ کرد لەباوەت توندوتیژی و توندڕەوی.

لەو باوەتیشەو جیمس فالوس و کینیس براوەر لە خول مانگانەی ئەتلەسی ئاماژە وەئەوە کردنە ك بایەد لە چارەسەر سەربازی دویرەو بکەفیم و بگەردیمە شوون چارەسەر سیاسی، ئمج وەڕای براور وەو چارەسەرە بایەسە ئەمریکا کووتاییهاوردن وە سایکس بیکۆ پەسەن بکا، وەو مانا ك بایەسە رازی بوود وە بەشبەشەوکردن عراق لە بان سێ دەوڵەت کورد و سونی و شیعە، یەیش وەشێوەێگ ك دەوڵەتە سونییەگە بەشێگ لە خاك سوریە لەتی بوود، ئەویش ئەو بەشەسە ك ئیسە هالە ژێر دەس داعش.

وەردەوامی داعش جارێگتر کیشان نەخشەی خوەرهەڵات ناوین تێەرێدە یادمان، لەوانەیش عراق و سوریە ك مارك سایکس و جورج بیکۆ ٩٩ ساڵ لەێەووەر دەسنیشانی کردن، ئەو هەردوگ پیاوە نەتویەنستنە ئەرکەیلیان بڕەسننە ئەنجام، بەڵکوو ڕێککەفتنەگە بویە نیشانەی بەشەوکردنێگ زاڵمانەی ئمبراتۆری عوسمانی لە شوون جەنگ جەهانی یەکەم و بوێە بایس پەیابوین چەندین کیشە ك تا ئیسەیش وەردەوامن.

ئەوەگ ئمڕو دوێنیمنەی دەربارەی سنوورەیل، لەێوا کیشیانە ك وەل گروپەیل ئاینی و نەتەوەیی بگونجیەن و ئەو چەواشەکاریە ك ئەو دو دبلۆماتکارە لە ساڵ ١٩١٦ ئەنجامی دانە لەڕاسی ئەو فکرە لەو گفتگوەیلەو هاتێە ك ئەڕا بەشبەشەوکردن ئمبراتۆری عوسمانی کریاس.

لە خاڵ ١٢ی ڕێککەفتنەگە ك لە ١٤بەند پێك هاتێە، سەرۆك ئەوسای ئەمریکا ویدور ویلسون دەقیگ هاوردێەسە ناوی ك ئویشێد" ڕەگەزەیلتر ك لەیەودویا ملکەچ دەسەڵات عوسمانی بوون، بایەد دڵنیا بکرێەن و ژیانێگ ئارام ئەڕایان دابین بکرێەی" یانی ماف چارەی خوەێنوێسانن بدرێەیدە پێیان، ویڵسون لوجنەێگ ئەڕا ئەو مەبەسە پێك هاورد وەخاتر وە دەسهاوردن ڕاسیەگان و وەرگرتن ڕای مەردم لەو ناوچەیلە.

وەڕاسی تازەکردنەوەی ڕێککەفتنامەگەی بەشەوکردن ئمبراتۆریەت عوسمانی ك لە نزیك پاریس لە ساڵ ١٩٢٠ کریا، تەنیا نوەوکردن سایکس بیکو بوێ و هویچ تر، یەیش ئەڕا ئەوەگ باوەڕەگەی ویلسون لە باوەت ماف چارەی خوەینویسین بایێگە دی لە شوون ئەوەگ کەمینەگان جوور کورد و ئەرمەن و یونانیەگان خریانە بان ئمبراتۆری عوسمانی و هەر جوور ئەوەگ وەسەر سایکس بیکۆ هات، کودەتایش کریا بان ڕێککەفتنامەی بەشەوکردن ئمبراتۆری عوسمانی.

تویەنیم بوێشیم سنوورەیل ماف چارەی خۆینویسین جوور خوەی مەنیاد ئەگەر ئەمریکا خوەی نەکیشێادەو لە ناوچەگە و تورکیە وڵ نەکرداگ تا دەسەلاتەگانی وەرفراوانەو بکەێگ، ئمبراتۆری عوسمانی لە ئەنجام ریککەفتن سایکس بیکو یا باوەڕ وێلسون وەماف چارەێ خۆینویسین لە ناو نەچی ، بەڵکوو لە ئەنجام جەنگ جەهانی یەکەم و ئەو جەنگەیلە ك دویای جەنگ تورکیە و یۆنان وەرپا بوێن بوێنە بایس ئەوەگ دەسەڵات سوڵتان عوسمانی و گەورایەگەی لە ناو بچووگ، ئمجا کووتایی خەلافەتەگەێ ئەبو بەکر بەغدادیش وەهەمان شێوە لە بان زیرەکی هویر وباوەڕەیل خوەرئاوا نەوساس ، بەڵکوو لەبان سەرکەفتن و شکەست سوپاگەێ مەنگە.

چاڵەگەی موسڵ ئەو شوونەگ دویای داعش ناو پەیاکرد

خاڵس جومعە

هەر موسڵاوییگ ناو "خەسفە" ژنەفتوید، یەکڕاس ترس نیشیدە دڵی، چوینکە ئەوە دیارترین دەسکەفت داعشە ئەرا مەردم شارەگە ك پیکهاتگە لە چاڵیگ سروشتی لە دەورگرد موسڵ و هەر وەبوونەی ئەوەك داعش وە سەدەها تەرم فڕە داسە ناوی، ناوداری فریەیگ پەیا کردگە.مەردم ناوچەگە باس لەوە ئەکەن و ئویشن: ئەگەر خواستید بچیدە ناوچەی خەسفە لەوە رخد نەچێد گوم بوید، چوینکە هەر لەدویرەو بوو تەرم کیشیدەد وەرەو لای و ئەگەریش دڵیگ پولاین داشتوید ئەتویەنید گورج تەماشای بکەید وەرجە ئەوەك سەرد گیژ بدێ.

چاڵەگەی موسڵ وەڕاسی مەترسیدارە و شوونیگە فریە قەیز و پڕ لە تاوان ئنسانی ك لە سەردەم هاوچەرخ لە وەرانوەر عراقیەیل ئەنجام دریاگە. ئی شوونە وە دویری ٢٠کم کەفتەسە باشوور موسڵ لەناوچەی عەزبە ك چاڵ گەورایگەو بویەسە قەورسان سەرەکی قوربانیەیل دەس ریکخریاگ ترۆریستی داعش و نزیکەی پەنج کیلۆ مەتریش لە جادەی سەرەکی ناونی بەغداو موسڵەو دویرەو تەنانەت لە ناونی ساڵەیل ٢٠٠٣ تا ٢٠١١یش ناوچەیگ گەرم پڕ کیشە بویە.

ناوچەی خەسفە هەر لە سەرەتای کۆنترۆڵکردن موسڵ لەلایەن داعشەو لە مانگ حزەیران گوزەیشت ناوداری فریەیگ پەیا کرد، ئەوسا لەیوا بڵاو کریا ك فیشتر لە ٢٠٠ دەسگیرکریاگ زیندانی بادووش لەوار گولەواران کریانەو دەیەها لەلیان خریانەسە ئەو چاڵەو هویچ شوونەوارگیان نەمەندگە.

وەڵی چەکدارەیل داعش لەوەر ئەوەك ئەو چاڵە پڕەو بکەن لەی دویاخرە چەن سەیارەیگ بارهەڵگر و دار و کوچگ فریەیگ فڕە دانە ناوی، ك وەگوورەی قسەی مەردم شایەت لەوە رخیان چیە ك دویای لەباربردن دەوڵەتەگەیان لەی نزیکەیلە خوەیان فڕە بدریەنە ناو ئەو چاڵە.

عراق و سوریا

سێگووشەی مەرگ وخوین

کەنعان بەهادین

لەوساوە جەنگ لە سوریا دەسوەپیکردگە شمارەی کوشیاگەیل رەسیەسە ٢١٠ هەزار کەس، ك وەگوورەی راپۆرت ماف ئادەمیزاد ئاماژە وەپی کریاگەو بیجگە ئەوەیش یەك ملیۆن کەس و ٢٠٠هەزار هاوولاٚتی سوریا ئاوارەی عراق و تورکیاو ئۆردن و لوبنان بوینەو نزیکەی ٥٠٠ هەزار کەسیش زەخمدار و پەککەفتگ بوینە وە بوونەی ئەو جەنگە ك یەقەی سوریا گرتگە.

لەباوەت عراقیشەو لیژنەی ماف ئادەمیزاد ئەنجوومەن نوێنەرەیل عراقی شمارەی کوشیاگەیل عراقی وە ١١٢ هەزار کەس مەزەنە کردگە لەوساوە ك ئەمریکیەیل هاتنەسە ناو خاك عراق و ملیۆنیگ و ٦٠٠ هەزار کەسیش ئاوارەی ولاٚتەیل جەهان بوینەو نزیکەی ٤٥٠٠ کەسیش کوشیاگ بی ناسنامە بوینە وەگوورەی راپۆرت یۆنامی، وەل ئەوەیشا ئاماژەیش ئەرا کوشیان ٢٠ هەزار ئەمریکی ئەکریەید لە سەرباز و مەدەنی و فەرمانبەرەیلی لە ٢٠٠٣ تا ئیسە.

تائیسەیش کوشتار لە عراق و سوریا وەردەوامە، تەنیا هووکارەگەی یەك چشتە، ك ئەویش لە ماوەی ٣٥ ساڵەی حوکمرانی حزب بەعس لەی هەردوگ ولاٚتە ئی ئایدۆلۆجیە ئەیە بەرهەمەگەی بویە.

ئەگەر تەماشای میرنشینی ئیمارات عەرەبی بکەیم جوور نموونە، لەساڵ ١٩٥٩ بڕیگ لە شێخەیل سەر وە هووزەیل جیاجیای ئەو ولاٚتە یەکەو گرتن و لەساڵ ١٩٧١ ئەو ولاٚتە دامەزرانن، ئمجا ئەڵلاٚجەوی ها لەورا ئەو ولاٚتە ك دامەزریاگە ناکووکی سیاسی لەتی روی نەیاگەو تەنیا ٢٠٪ ئیماراتیەیل لەو ولاٚتە وجوود دیرن و باقی مەردمەگەی لە گشت ولاٚتەیل پیشکەفتگ خەریك بازرکانی و پەیوەندیین لە بوار سیاسی و ئابووریەو.

وەل ئەوەیشا پیشکەفتن میرنشینی عەرەبی وە قسە تاریف ناکریەید، ئەوان لەناو پارچەیگ بیاوان وشك و لماوی ولاٚتەگەی خوەیان دامەزرانن ك ئیسە رکابەری بازرگانی وەل ئۆرپاو ئەمریکا ئەکا.

یەیش عراقە ك چەنەها دەیەس خەریك شکەست لە شوون شکەستە، عراقیگ تەنیا هویری ها لای چەوساننەوەو داگیرکاری، ولاٚتیگ ناشرینە وە تایفەگەری و رەگەزپەرسی و هساو نەکردن ئەرا کەمینەو زوورمینەیل تر.

سوریایش مەرز خوەی وەل عراق هاولف کرد، ئەویش نەك وە ئابووری و گەشت وگوزار، بەڵکوو وە هاوردەکردن جەنگ و کوشتار. ئمجا ئی هەمگە بەراوردە تەنیا نیشانداین نەوین سەرکردایەتییگ ئداری بتەوە لەی ناوچە، ك هەر لەوەر ئەوەیشەسە هەر خوین تکیەید و رشیەید و کوشتار روی ئەیاد.

داعش .. ئامراز بەشەو کردن و دیاریکردن سنورەیل عراق نوو

عەبدوڵڵا جەعفەر کوڤلی

خێرایی رویداگەیل و پێشهاتەیل عراق ، روژ وە روژ زیاترەو ئەدێ و کار رەسیەسە جێێگ تەنانەت شیکردنەوە و پێشبینیەگان وەدەر لە تواناییەگان ئاێمە ، لەوەر ئەوەگ مەحاڵ ئمرو سوو ئەێەێدە دی و مەحاڵ و غەیر مومکن بوێنەسە وشەیل بێ واتاێگ..

لەیوا ئەێەیدە وەرچەو ك عراق ولات وەدیهاتن مەحاڵەیلە ئەویش وەخاتر لە داڵگ بوین ناسروشتیێ ، وە مەننێ تائیسە وە یەکگرتگی لە ئەنجام حوکم کردنێ وەئاگر و ئاسن لە لاێەن دەسەڵاتدارەیل بویە ، سەرەرای شورشەیل و راپەرینەیل سەدەێ گوزەیشتە.

لە زوێەوە پروژەیل بەشەو کردن وجود داشتگە وەلێ بەرژەوەندیەیل ناودەوڵەتی وشێواز دەسەڵاتەدارێەتی بوێنەسە رێگر لە وەردەم جیوەجی کردن ئەو پروژەیلە ، ئەمما ئەو پروژەیلە چەوەرێ دەرفەتێگ کردیان تا شکڵ بگرن ، سەرەرای فەرەیی و جیاوازی ناوەیلی، تا ساڵ (٢٠٠٣) وەل رمیان رژیم بەعس ، جار کیشەیل پروژەێ بەشەوکردن خویان ئاشکرا کردن و وەدەنگ بەرز بەشەوکردن وە تەنیا چارەسەر ئەرا رەنج و مەینەتیەگان زانستن، لە وەراوەر چەن دەنگێگ کز نیشتمان پەروەرەیل درووکانی.

ئمروو عراق ناسنامەێ خوەێ لەدەس داگە و پەیرەوەیل مەزەو شیعە شانازی وە ئنتمائ مەزەبی خوەیان ئەکەن و کورد شانازی وە نەتەوەی خوەێ ئەکا و عەرەب سوننەیش دو دڵ مەنگە لە ناونی ئوپوزسیون بوێن و بەشداری لە پروسەی سیاسی.

دوس و دوژمن ئمرو رەسینەسە ئێ قەناعەتە ك بەشەو کردن عراق ئەرا هەریمەیل (فدرالی یا کونفدرالی) یا ولاتەیل بوێچگێگ بوێەسە بریاریگ حەتمی ، وەلێ میکانیزم بەشەو کردن لەێ قوناغە جیاوازە وەل گوزەیشتەیا ، گروپەیل تروریستی ماوەێ دوێر و درێژێگە لە عراق سەرهەڵدانە لە ژێر ناوونیشانەیل جوراوجور ، وەلێ داعش ك بیر ئایینی توندرەو وەل بیر نەتەوەی شوفینی تیکەڵ کردگە ، دەوڵەت خوەێ وە کوشتن و سەر برین و وێرانی و دەس درێژیکردن ئەرا بان ناموس مەردم بنیا ناگە.

ئایم لە سائ دەسەلات زالمانەێ داعش ، مەخلوق بێ مافێگە لە ژیان و ئەو گروپە وەشێوازەیل ترسانن و توقانن وەلیا رەفتار ئەکا ، وەلێ کەس نکوڵی لەوە ناکا ك داعش گروپێگە ئەرا وەدیهاوردن ئامانجەیل دیاریکریاگ لەو ناوچەیلە ك کونترولیان کردگە و لە عراق وەگشتێ و رەفتارەیل و سیاسەتەیل ئەو گروپە وجدان ئنسانی بێزار ئەکا و ئەو گروپە ئامرازێگە ئەرا دیاریکردن سنورەیل جور ئامادەکارییێگ ئەرا بەشەو کردن عراق ، وەختێگ ئەو گروپە کونترول پارێزگاێ نەینەوا کرد و دەس کردە دەرکردن مەسیحیەیل و ئیزیدیەیل و شیعەیل کورد و عەرەب و تورکمان و لە نیمەێ ساڵ گوزەیشتە پەلامار هەرێم کوردستاندا ، وەلێ وە هەوڵ و تەقالاێ هێز پێشمەرگەێ قارەمان و پشتگیری مەردم هەرێم کوردستان و هاوکاری هێز ئاسمانی هاوپەیمانەیل وە سەرکردەیی ئەمریکا ، کورد توێەنست لە وەردەم پەلامار داعش بووسێگ و هەیبەتێ بشکنێ و مللەت کوردستان قوربانی گەپێگ دا ، وەلێ خاڵ ئیجابی پەلامارەگەێ داعش ئەوە بوێ قاپی ئەرا کورد واز کرد و دەرفەت ئازاد کردن (٩٥٪) ناوچە کوردستانیەگان دەیشت هەرێم وەدی هاورد ك وەرجلە وەپێێان وتیان ناوچەیل کیشە لە سەر ك بەشێگە لە ماددەی ١٤٠ دەستور عراقی ، وەێ جوورە سنوورەیل ناونی هەرێم کوردستان و ناوچەی عەرەبە سوننەگان دیاری کریا و ئەو مادە ك لە رێ گفتگوو جیوەجی نەکریا لە رێ جەنگ داعش یەکلاوە کریا و تەنیا بەشەیل بوێچگێگ لە ناوچە کوردستانیەگان مەنگە ئازاد بکرێەن.

وەلێ ئەرکەگە تائێرە کوتایی وەپی ناتگە ، لەوەر ئەوەگ ناوچەگان ناونی هەردو هەرێم سوننی و شیعی هەمرائ نیاز وە دیاری کردن سنورەیل دێرێ ، ئەویش لەوەر بوێن ناوچەیل کیشە لە سەر ، سەرەرای ئەوەگ مەردم رومادی ماوەێ سالێگ زیاترە هات و هاوار ئەکەن و لە حکومەت عراقی داوای چەك کەن ، وەلێ حکومەت عراقی وە بیانگەیل جوراوجور چەو لە وەراوەر داخوازیەیلیان بەسێگ و داعش چەوەرێ دەرفەت کردیاد و ئستغلال بارودوخ و دارمیان دەزگا سەربازی و ئەمنیەگان لە ئەنبار کرد و توێەنست کونترول شار رومادی بکا و ئەوەگ وەسەر موسل هاورد وەسەر رومادی ومەردمەگەی هاورد و ئەو دارمیانە بوێە باس روژ و رەنج و مەینەتی و ئاوارەیی مەردم بێ گونا ئەرا ناوچەیلتر لەلێ کەفتەو ، ئەویش لە سایەێ بارودوخ سەخت ژیان ، بێجگە ئەوەگ ژمارەێ فریەیگ وە شێوازەیل جوور وە جوور کوژیان.

زانیاریەیل ئاماژە وەئەوە ئەکەن ك کونترول کردن شار رومادی لە لاێەن داعشەوە کلیل هاتن ئەرا ناو شار بەغداس ، و ئمرو هاتن ئەرا بەغدا ، ئەرکێگە پەیوەندی وە دەوڵەت ئێرانەوە دێرێ ك خوەێ دەسەڵات عراق چەرخنێگ.. چوێن وەگورەێ شیکردنەوەیل سیاسی و رەئی ئەوانەگ لە ناوەندەیل بریار ئەمریکاوە نزیکن ، ئشارە وەیە ئەکەن ك بەغدا ئەدێدە پایتەخت هەرێم یا دەوڵەت سوننی و کەرکوك پایتەخت هەرێم یا دەوڵەت کوردی و (نەجەف)یش ئەدیدە پایتەخت دەوڵەت شیعە و سەردان وەزیر دفاع ئێران لە هەفتەێ گوزەیشتە ئەرا بەغدا ، نیشانەێ ترس و نگەرانی ئێرانە لە کەفتن بەغدا وەدەس داعش.

ئاشکراس ك سەرەرائ ئەو هەمگە کوشتار و رەنج و مەینەتیە ك گروپ داعش ئەنجامی داس ، وەلێ وەشێوەێ پراگتیگ سنورەیل ناونی هەرێمەیل دەوڵەت عراق دیاری کردگە ، جور ئامادە کارییێگ ئەرا بەش بەشەو کردن عراق ، چوێن جیوەجی کردن هەر پروژەێگ نیاز وە فەراهەمکردن زەمینەێ جیوەجیکردن دێرێ ، بەشەوکردن عراق ئمروژە بوێەسە داخوازییێگ ك جاران ناو بردنیشی تاوان گەورائێگ بوێ وەلێ ئێجارە وە چەقو داعش.

دەم چەرمگەیل داعش

عەبدولزەهرە تالەقانی

هەرچەن ئیمە گەشبینیم لەوەگ عراق لەی قەیرانە پەرێگەو و دێر یا زویٚ ئی خەم و پەژارە رەویەیٚگەو ، لەوەر ئەوەگ مەردم عراق یەکدەنگن لە وەراوەر یەکپارچەیی ولاٚتەگەیان ، لە شوون ئەو توفان ناکوکیە ك ئارامی و ئاسایشی هەلٚتەکان و دوژمنەیل کردنەی کوشتارگا ئەرا ئەوەگ بەش بەشیٚەو بکەن و ئیٚ پیلانە لەلاٚیەن عەرەبەیل هاوسا پشتگیری کریٚەی و تا رادەیٚگ فاکتەرەگان تیگەلٚ بویٚنە و ئاسویٚ ئایندەمان تەماویە.

وەلیٚ راسیە تیٚەلٚەگان وەپیٚچەوانەی ئەوەسە ، وەرجلە هاتن داعش ئەرا ناو خاك عراق ، سەردەمدارەیل فتنە وەگشت توانایانەوە لە دژ ئاسایش و سەقامگیری عراق و ئاوەدانیی و پیٚشکەفتنیٚ کار کردنە و بویٚنە هاوپەیمان بەعس و شەیتان و قاعدە ، تا هەر هەولیٚگ ئەرا پیٚشخستن پروسەی سیاسی و بەرقەراری ئارامی و ئاسایش پەك بخەن و ئەرا ئی مەبەس نگریسە دەس کردنە ئامادە کردنە سەیارەیل بومب ریٚژ کریاگ و دانان بومب و وەکار گردن ئایمەیل ئەرا کوشتن روڵەیل ئی ولاٚتە و بیٚجگە ئەوەیش لە مەنبەرەیل ئاینی فتنەیٚ تایفی نانەو تا مللەت عراق یەکتری بکوشن و وەی تاوانەیل گەورا سەدان هەزار عراقی لە بازارەیل و شەقامەیل و لە شوونەیل عبادەت کوشتن و زەخمدار کردن و زەرەدەیل مالٚی فراوانیٚگ دانلە ولاٚت.

خویٚن عراقیەیل فەرەیٚگ ریٚ گرد لە ئەنجام تاوانەیل دەم چەرمگەیل یا (شیخ)یل ئەو پاریٚزگایەیلە ك وەفادار بویٚن ئەرا سەدام تاوانبار و وەیٚ خاترە ئەو پاریٚزگایەیلە وە وەفادار ناونریان و تاوانبارەیل ئەو پاریٚزگایەیلە عگالٚ نانە سەر و شەرەف و وجدان لەوەر کەنین و باندەیل کوشتن و ویٚران کردن دروس کردن.

ئەو دەم چەرمگەیلە نەخش ویٚرانکاری و هانداین مەردم ئەرا یەکتری کوشتن و توندەو کردن دوژمنایٚەتی رەگەزی و نەتەوەیی و تایفی بازی کردنە ، چویٚن وە جام بەعس تاوانبار ئاو خواردنە و نە ئاین و نە وجدان دیٚرن ، وەلیٚ کاریگەریٚ دیٚرن و لە لاٚیەن ئەو سیاسیەیلە پشتگیری کریەن ك وە شیٚوازەیل جور وەجور رەسینەسە دەسەلاٚت و پەرلەمان و ناوەندەیل بریار.

ئمرویش دویٚای ئەوەگ چەتەگان داعش پا نانە عراق ، دویٚنیم ئەو شیخ عەشرەتەیلە وەدەو دەوان چنە پیری خەلیفەیٚ داعش تا بەیعەت بەنەپیٚ و دەسەیل و کەوشەیلی ماچ بکەن ئەرا چەن درهمیٚگ بی قیمەت و وەرجلە ئەوەیش کرنوش ئەرا چەن درهمیٚگ بردن ك لە لاٚیەن ئەمریکیەیلەوە خستیانەیٚ وەریان و یەکتری لە بان ئەو درهەمەیلە کوشتن و بویٚنە داردەس بیٚگانەیل و سیمای تیروتاریان ئاشکراوە بویٚ و وەشیٚوەیٚ دەسە دەسە بەیعەت کردنە داعش و خەلیفەگەی.

ئیٚ زلەتە لە لاٚیەن دەم چەرمگەیل و شیخ عەشرەتەیل موسل و سەلاحدین قەبول کریا و ئمرویش شیخ عەشرەتەیل ئەنباریش هەمان سیناریو دوارەوە کەن وەختیٚگ لە ٢٠١٥/٤/٢٠ لە دەور یەکتری گردەو بویٚن و بەیاننامەیٚگ دەرکردن و بەیعەت کردنە داعش و چەکدارەیل ئەو ریٚکخراو تروریستیە وەبرای خوەیان لە قەلٚەمدان و دوژمنایٚەتی خوەیان وەل جەیش عراقی و حەشد شەعبی راگەیاندن.

کەیٚ ئیٚ ولاٚتە لە لەوس ئیٚ کەسەیلە پاکەو کریٚەیٚ ك شەرەف خوەیان هەراج و ئەرزان فروش کردنە؟

هە ر کە سیٚگ بچوگە رز داعش شەرەف نەیٚریٚ و هەر کەسیٚگ بەیعەت بکەیٚگە پیٚ ئاین نەیٚری و هەر کەسیٚگیش پا بنەیٚگە رکاو داعش قیمەت نەیٚریٚ ، چوین یانە پیلان ئەرا عراق و عراقیەیل دروس کەن و کار ئەرا رژانن خویٚن عراقیەیل کەن ، وەیٚ خاترە تەنیا داوامان لە جەیش عراقی ئەوەسە ، ئەو کەلەیل پویٚگە لە ملیان جیاوە بکەن و ماوایان ویٚران بکەن ، نەبایٚەد هویٚچ گوفتوگو و نەرمییٚگ لە وەراوەر ئەو شیخەیلە نیشان بدریٚەیٚ ك خوەیان فروشتنەسە بکوشەیل مللەت عراق و نەبایٚەد هویٚچ ئاشتییگ وەل ئەو کەسەیلە بکریەی ك لە شوون ساڵ ٢٠٠٣ تائیسە نیشتنە تیشە دەن لە ریٚشەی ئسلام و وەرجلە ئەوەیش فدائی سەدام بویٚنە.

دیکتاتور رمیا.. ئایا رژیٚمیش رمیاس؟

عادل عەبدولمەهدی

سەدام لە شوون مەقاوەمەت مللەت و قوربانی دایٚنیٚ ، وە پرووسەیٚگ قەیسەری رمیا ، یا وەزووانیٚگ رووشنتر بویٚشیم وە تانك وتەیارەیٚ ئەمریکی رمیا و یٚەیش دو پرسیار ورووژنیٚگ .. ئایا رژیمەگەیٚش وەل سەدام رمیاس ؟ کی وەرپرسیارە لە هاتن هیٚزەیٚل بیٚگانە ئەرا ناو خاك عراق؟

لە شوون دویٚایین راپەرینەیٚل ، جواو داین پرسیٚار دویٚم ئاسانەو بووگ ..وەختیٚگ دەسەلاٚتدار ستەم لە مللەتەگەیٚ بکەیٚگ و مافەیٚلیٚ پاشیٚل بکەیٚگ و جەنگەیل ناوخوەیٚی و دەرەکی وەرپا بکەیٚگ .. و وەهاوکاری لاٚیەنەیل بیگانە شیٚرەکەیٚ بان مل هاولاٚتیٚەیٚل خوەی بووگ .. دخالٚەت دەرەکی بووگە ئاکامیٚگ پیٚشبینی کریٚاگ. لە میٚژویش ئیٚ مەسەلە رویٚداس لە ولاٚتەیٚل و ئمبراتوریٚەیلیٚگ ك شانازی وە ناسنامە و سەروەرخوەیٚی خوەیٚان کەن جوور ئەلٚمانیە و یابان . کیٚشەیٚ عراق لە یەکەم جەنگ خەلیجەو بویٚە کیٚشەیٚگ هەریٚمی و ناودەولٚەتی و وەتەواوەتی ئرادەیٚ مللەتەگەیٚ زەفت کریا.

هەلٚویٚستەیل و بریارەیل هەریٚمی و ناودەولٚەتی دریا و رژیم بەعسیش سەرجەم ئەو بریارەیلە پەسەن کرد و یٚەیش زەمینەیٚ دخالٚەت بیٚگانەگان خوەشکرد ، لەوانەیٚش بریار شمارە ٦٦١ و خەیمەیٚ سەفوان و هەلٚویٚست لە وەراوەر راپەرین مەردمی ساڵ ١٩٩١.

له شوون ڕمیان ڕژیم و سەرەرای دخاڵەتەیل هەرێمی و بێگانەیل و ئاڵوزەو بوێن باروودوخەگە ، ئومید ئەرا خاسسازی و ئاڵشت و ئوڵشت و بونیادنایین ژیانێگ دیموکراسی و دەستووری و پێشکەفتن ئابووری و کومەڵایەتی و سیاسی و کووتایی هاوردن وە وجوود داگیرکەرەیل و گەمارۆ ئابووری و دەرکردن عراق له ژێر بەند هەفتوم ، فراوانەو بوی.

وەلێ ڕمیان ڕژیم باروودوخەگە ئاڵوزترەو کرد .. تاغوتەگە ڕمیا ، وەلێ ئەقڵیەت و دەزگاگان ئەو سەردەمە نەگ تەنیا جوور خوەیان مەنن ، بەڵکم خوەیان تازەوە کردن ، تاکە کەسی و حزب ڕمیا .. وەلێ هوێر تاکە کەسی و حزب گەرایی هەمرای ڕەواج دێری و هەرەشە له جومگەگان سیستم تازە کەێگ .. زورم ئەو یاسایەیلە ک کار وەپێیان کریەی هێمانی هن ئەنجومەن سەرکردایەتی شورش بەعسن .. و یاسایل تازەیش بێجگە شمارەی کەمێگیان ، وەل بونیە و مەفهومە کویەنەگان تێگەڵ کریەن.

ڕژیم بەعس مارێگ نەویە تا سەری بتلنید و بمرێگ .. بەڵکم منەیگە دارێگ یا درەختێگ ک بایەد ئەرا مردنێ له ڕیشگەو بکەنیەی. دەستور و هەڵوژاردن و هاتن کەسایەتیەیل و هێزەیل تازە و ڕمیان دەسەڵاتدار ، هێمانێ واتای فەرەیگ دێرن .. ئەگەر جوور حکومەت و سروشت فەلسەفەی ناونی دەسەڵات و هاوڵاتی ئاڵشت بویاتاد ، وەئەگەر تیورەیل ئابووری و کومەڵایەتی و فەرهەنگی و ژێرخان و سیستم پەیوەندی ناوخوەیی و ناودەوڵەتی تازەوە بکریاتاگ ، بێگومان ئیسە باروودوخەگە لەێوا نەوێ ، وەلێ وەختێگ جور جاران قسە و بەرژەوەندی کاروەدەس باترە له هن هاوڵاتی ، چمانێ هوێچ نەکردیمە و هوێچ ئاڵشت و ئوڵشتێگ ڕوی نەیاس ، چوێن جوور جاران هاوڵاتی بێ ئیرادە و مافەیلێ پاشێل کریەێ و لەو لایشەو تروریزم و ئوتومبیلەیل بومب ڕێژ کریاگ هەرەشە له گیانێ کەێگ ، هەر وەو جورەگە جارانیش جەنگ و زندان و شکەنجە هەرەشە له لێ کردیاد.

ئمروو دوەێ دوانزە ساڵ له ڕمیان ڕژیم دکتاتوری بەعس ژمارەی ئاوارەیل و وەسەرەبازگە کردن نیشتمان و بێکاری و نەخوەنەواری و هەژاری و بیماری و گەناتە کاری وتاوانکاری ڕوی له زیایبوین فراوانێگ کردیە.

ئەگەر جیاوازی ریشەیی له ناونی هەردو سیستم و ئەقڵیەت و ڕەفتار گوزەیشتە و ئمروو بەرجەستە نەوگ ، بێگومان نیەتویەنیم بویشیم گورانکاری له وڵات وەدی هاتیە.

نەبایەد له شوون دەیەیگ له ڕمیان ڕژیم بەعس و خەرجکردن سەدان ملیارد دولار ، پاساو ئەرا شکستەگانمان له ئدارەکردن وڵات باریم و وەرپرسیاری بخەیمە مل تروریزم و ڕژیم گوزەیشتە، چوێن شکستەگانمان هوێچ پاساو و عوزرێگ نیەڵگرێگ..

قاپیەیل ئەرا گورانکاری واز بوێن ، وەلێ لەش و ئەقڵمان هەمرای جوور گوزەیشتە کارکردێە ، ناکامیەیل گوزەیشتە و زووان و شێوازەێلێ هەمرای هەرەشە له ئازادی و ماف هاوڵاتیەیل کەێگ ، وەلی وەختێگ نوریمە ئاسوەیل ئایندە و ڕاپەرینەیل هاوساگانمان ، زیاتر متمانە وە تەندروستی ڕێبازەگەمان کەیم ، لەوەر ئەوەگە بتوایم و نەتوایم خاسسازی تێەیگە پریمانەوە و معیارەگانێ هاوڵاتی و ئاسایش و ئایندەس.

هاکوو هەڵوێست ڕەسمی عراق له وەراوەر خوەر هەڵات ناوراس؟

باقر ئەلعراقی

ناوچەی خوەر هەڵات ناوراس ، وە باروودوخێگ سەخت و بێ وێنەێگ گوزەرێگ ، نارەزایەتی و ملمڵانێ سیاسی و سەربازی له سەرجەم وڵاتەیل ناوچەگە ، ڕسیەسە ئەو جوەێ خوەێ.

دانیشتن سەران وڵاتەیل عەرەب له شار "شەرم شێخ" له وڵات مسر وەرپا کریا و ئەو بەیاننامەی کوتاییە ک وەدەس لەرزووکەگان سعودیە نویسریا و وەزووانە برەگەی سیسی خوەنریاوە داخوازێەیل سەرجەم مللەتەیل عەرەب ڕەچاو نەکرد.

عەرەبستان دەسکردە هێرشێگ ئاسمانی دژ وە خوەشکە بوێچگەگەێ یەمەن و ناوێ نا"عاسفەتوالحەزم" تا پەلامار ئامانجەیلێگ لەو وڵاتە بێەیگ ک وەقەوڵ خوەی له ڕوی سەربازیەو ستراتیجیین ، ئەو ئامانجەیلە له دو ڕووژ یەکەم هێرشەگە بوردومان کریان ، لەوەر ئەوەگ توانای سەربازی یەمەن له وەراوەر وڵاتێگ جوور عەرەبستان کەمە و ئیسە نەوبەت ڕەسیەسە ئامانجەیلتر ک زورمیان مەدەنین.

هاوپەیمانی دە وڵاتی ک له لایەن سعودیەوە تەشکیل دریا ، سێ وڵات گەورا توێەنن نەخش ئەکتیڤ لەتێ داشتوون ، پاکستان ک له ئەنجام نارەزایەتی گەورا له ناو پەرلەمان خوەی له هاوپەیمانیەگە کیشاوە ، تورکیە ک وەئەقڵیەت ئابووری فکرەو کرد نەگ وەئەقڵیەت عوسمانی وەختێگ ئوردوغان ڕوژ سێشەممە ٧ مانگ "نەیرل" سەردان تاران کرد تا ئشارەی ناخوەشێگ ئاراسەی سعودیە بکەێگ ، وەلی مسر و سیسی و ئابووریە داتەپیاگەگەێ تەنیا وە قسەیل گەورا هاوکاری زیاز کەێگ ، لەوەر ئەوەگ سیسی هەمرای کەفتن عەبدولناسر له ناو باتلاق یەمەن له هوێریەو نەچیە.

ڕێکەفتن دبلوماسی ئێران وەل و لاتەیل ٥+١ و پێشوازی مللەت ئێران له وەزیر کاروبار خارجیەی وڵاتەگەیان و وەفدە هاورێەگەێ جوور پاڵەوانەیل پیرووز ، نیشاندەر قەوارەی ئابووری ئێرانە له ئایندەی ناوچەگە ، بێجگە قەوارە سیاسیەگەی، عراقیش بایەد خوەندنەوەی تازەێگ ئەرا باره ئابووریەگەی و نرخ نەفت له بازارەیل جەهانی بکەێگ و وەزیر نەفت عراق وەشێوەی ئاشکرا باس ئێ مەسەلە کردێە.

ڕەتکردنەوەی ڕێکەفتنەگە له لایەن ئسرائیل و وڵاتەیل خەلیجی بێجگە (عومان) نیشانەی ترس و هەراسانی وڵاتەیل عەرەب و پشت بەسان وە وڵاتەیل گەوراس ، نەگ وە برا عەرەبەگانیان ، ئەگەر جاران عەرەبەیل(خەلیجی) ڕخیان له تاران زندانی له ناو گەمارۆو ئابووریەگان چیاد ، ئمروو چە بکەن له وەردەم ئەو ئەیژدەهای ئازادە؟ ئمجا ئیمە چوێن هەڵوێست ئانومیدانەی براێەیلمان بخوەنیم له شوون ئێ ئاڵوگورەیل تازە.

ناکووکێەیل ئێران و تورکیە و مسر و سعودیە له وەراوەر ڕوویدارەگەیل سوریە و لوبنان و یەمەن و بەحرەین و تەنانەت (لیبیا)یش ، کومەڵێگ دوسیەی کاریگەرن ک تائیسە حکومەت بەغدا هەڵوێست ئاشکرایگ له وەراوەر زورمیان نەێرێ و تەسریح و ئەرا چگنە دژ وەیەکەگان سەروکایەتی کومار و ئەنجومەن وەزیرەیل و ئەنجومەن نوێنەرەیل نیشاندەر ئەو لاوازیەسە ک دبلوماسی عراق دوچاری هاتیە ، مەعقول نییە وڵاتێگ خاوەن سەرووەری وەی شێوە هەڵویست و دیدگاگانی دژ وەیەک بوون.

ئەوەگ سەرنج ڕاکێشە ، له دانیشتن رووشنهوێری هەفتانەی یەکێگ له سەرکردە سیاسیە عراقیەگان ، یا له بان لاپەرەگەی له بان توور کومەڵایەتی فەیسبوک یا له ڕی دیدار و دیمانەگانێ وەل کەناڵە ئاسمانیە جور وە جوورەگان ، دیدگایگ رووشن و ئاشکرا سەبارەت وە دوسیە ناوخوەیی و دەرەکیەگان و باروودوخ گشتێ دوینیم ، ئمجا عەیب نییە ئەگەر حکومەت لەێ ئەزموون سەرکەفتگە هووکارە بووگ و هەڵویستێگ ڕەسمی و یەکگرتگ دەربارەی گورانکاریەیل تازەی خوەر هەڵات ناوراس لەێ دروس بکەیگ..

زووان داڵگی

جین ئەحسەن

واتاگەی، بایخەگەی، مەترسیەگان فەرەجار ، دەسەواژەی " زووان داڵگی" لە ناونی چین ڕوشنهویر یا لە ژیان ڕوژانەمان ژنەفیم ، وەبێ ئەوەگ وردەو بویمن لەو دەسەواژە و بزانیم واتاگەی چەس، تەنیا ئەوە لەلی زانیم ک ئەو زوانەسە ک وەپێ قسەکەیم و پەیامەگانمان وەپێ ڕەسنیم ، شایەد هویر لە پاراستنێ بکەیم و شایەدیش نە.

زووان داڵگی : ئەو زووانەسە ک مناڵ لە خانەوادەگەی یاێ گرێگ یا هووکارە بووگ و نیاز وەئەوە نەێرێ بچووگە قوتابخانە تا هوکارەێ بووگ و وەئاسانی توێەنێ وەێ زووانە تەعبیر لە خوەی بکەێگ ، لەوەر ئەوەگ هوێرەو کردن و ڕەسانن پەیامەگانێ وەی زووانە ئەڕای ئاسانە.

ئەوەگ لە ڕی زووان داڵگی وەدەس تێەێگ ، کلتورێگە ک لە باوگ و باپیرەیلمان ئەڕامان مینێگەجێ ، خانەوادە گشت زانیاری و ئەزمون خوەی لە ڕی زووانەوە ک ئامرازێگە ئەڕا تەعبیرکردن ، ڕەسنێگە مناڵ و مناڵەیلیش زانیاری باوگ و باپیرەیل جور میراتێگ ئەڵگرن و لە ڕی زووانەوە وەل خانەوادە و کەسوکار و کومەڵگا پەیوەندی بەرقەرار کەن و دووسی و هاوڕێیەتی لە ڕێ هەمان زووان وەل کەسەیل نزیك دروس بووگ و وەێ شێوە زووانێگ هاوبەش ئەڕا پەیوەندی پێك تێەریم ك وەپێ ئوێشن کلتوور.

نەتەوەیل یەکەوگرتگ یا un لە ساڵ ٢٠٠٣ پەیمان کلتوری جاڕدا و خوازیار پاراستن کلتوور(غیرەمادی) و دانان زووان داڵگی جور بەشێگ جیاوە نەکریاگ لەو کلتورە بوێ و زووان وە پارێزەر سەرەکی بەها ئنسانی و داب و نەریتەگان لە قەڵەمدا ك زووان تەنیا زامن زینگی هەر نەتەوە یا کومەڵگایێگە وەگشت تایبەتمەندی و جیاوازیەگانیەوە ، لەوەر ئەوەگ زووان ناسنامەێ ئادەمیزاد دیاری کەێگ و سەرچاوەی شانازیە و گشت مللەتەیل ڕوێ زەمین شانازی وەپێەو کەن وەختێگ باس میژوو خوەیان کەن.

هەمیش UN ڕوژ ١٢ی شوبات (فبريه) وەعنوان ڕوژ زووان داڵگی دیاری کردێە و ماف هەر ئایمێگە ك وەزووان داڵگی گووش بتەکنێگ و هووکارە بووگ و قسە بکەێگ و یەیش لە هوێرمان نەچوگ نیمەی زووانەێل جەهان ك ژمارەیان ٦٧٠٠ زووانە کەفتنەسە وەر هەڕەشەێ لەناوچگن.

ڕاسیەیل ئمڕووژی زووان داڵگی و هەڕەشەگانێ:

وەداخەوە لەی سەردەمە بەعزی باوگەێل و داڵگەیل دوێنیم مناڵەیلێان هوکارەێ زووانێگتر کەن و زووان داڵگی خوەێان نادیدە گرن ئەڕا ئەوەگ گوایێا ئایندەیان زامن بکەن ك گونجیاگ بووگ وەل نیازەیل ژیان سەردەم و جەهانگیری وەلی درك وەئەوە نیەکەن ك مناڵ نیەتوێەنێ لە یەك وەخت دو زووان جیا وەخاسی هووکارە بووگ تەنانەت ئەگەر خانەوادەیش کومەکێ بکەن.

ئەوەیش فەراموش کەن ك ئی مناڵە گەوراوە بووگ ، بی ئەوەگ هوێچ زانیارێێگ لە باوەت میژو و ڕووشنهوێری خانەوادە و کومەڵگاگەێ داشتووگ ، چوێن فەرە لە دەسەواژەیل زووان داڵگی تەرجومە نێەکرێەن ئەڕا زوانێگتر و ئەگەریش هەڵێانگەردنیمە سەر زوانێگتر واتای ڕاسەقینەێ خوەێان لە دەس دەن و ئەگەر زوان داڵگی ئایم جیاواز بووگ وەل ئەو زووانەگ لە قوتابخانە هوکارەێ بووگ ، ئەڕا هوێرەو کردن و ڕەسین وەئاکامێگ دوچار سەختی تیەێگ ، لەوەر ئەوەگ وشەیل ئەو زووانە لە ئەقڵی وەکار بەێگ و تەقالا کەێگ بگەردێگە شوون وشەیل گونجیاگێگ ئەڕا ئەو بیروکە ك هوێر وەپێ کەێگ ، و جار جارێگ ناچارە وشەیل دیاریکریاگێگ وەکار بوەێگ ك لە ڕی خوەنستن هووکارەیان بوێە ، یا وەزووان داڵگیەوە هوێرەو کەێگ و وەئەو زووانە نوێسیگ ك توێەنێ وەپێ بنوێسێگ ، وەێ جوورە ئێ ئیچنە ئایمێگ بووگە خاوەن دو هوێر جیا، واتە وەزووانێگ هوێرەو کەێگ و وەزووانێگتر تەعبیر لە خوەێ کەیگ و سەرەنجام ئێ پرووسە نوای داهێنان لەلێ گرێگ..

ئەو بارودوخ سەختە ك ئمڕوژە لە خوەر هەڵات ناوڕاس وەپێ گوزەر کەیم جوور جەنگ و کاولکاری و کووچ کردن و ئاوارەیی ئەڕا شوونەیلتر جەهان، هەڕەشە لە زووان داڵگیمان کەێگ وەتایبەت ئەو مناڵەیلە ك لە غەریبی پەێا بوون یا ئەوانەگ وەل خانەوادەیان ئاوارە بوون و لە وڵاتێگتر گەپەو بوون و خوەنن ، هەر وەێ خاترە چەن ساڵتر نەوەێ تازەێگ پەروەردە بووگ ك وەتەواوەتی جیاوازە وەل باوگ و داڵگێ و بیگانەس وەل ڕوشنهوێری باوگ و باپیرەێ ، وە واتاێگتر نەوەێگە ك ناسنامەێ جیاوازێگ نەێرێ وەل کەسەیلتر.

ئەوەگ ئمرو دوێنیمەێ نیاز وەهوشیاری ئاست باڵاێگ دێرێ ك زووان داڵگی هالە وەراوەر هەڕەشەێ جددی و ئەرك هەر کەسێگمانە ك زووانەگەمان بپارێزیم و یەیش ئەرك سەینێگ نەێگە بان شان باوگ و داڵگ ك زووان داڵگی بێ ناز نەکەن و لە ژیان ڕوژانە وەل مناڵەگانیان قسە وەپێ بکەن.

بیلا لەێرە قسەێ ئەدیبێگ بەریتانی بارمە یاد ك ئوێشێگ : ئەگەر بتوای مللەتێگ لە ناو بوەێد ، یەکمجار بایەد زاکرە و هوشی لەلێ بگرید و ئمجا میژوو و فەرهەنگێ ، تا لاێەنێگتر کتاب و فەرهەنگێگتر ئەڕای بنوێسێگ و لە شوون ئەوە میژووێگتر ئەڕاێ ئامادە بکەێگ و کەم کەم ئێ مللەتە گوزەیشتەێ خوەێ لە هوێرێەو چووگ و جەهانیش لە هوێرێەو بەێگ..

ئەگەر کوردیم ئەگەر عەرەب، ئاشوری یا سریانی، بایەد لە هوێرمان بووگ ك ئەوەگ لەی جەهانە جیاوازمان کەێگ خوەی زووانەگەمانە ك توێەنێ میژوو ، فۆلکلۆر، ناسنامەمان بپارێزێ ، بیلا وەزووان خوەمان قسە بکەیم و مناڵەگانمان هوکارەی زووانەگەمان بکەێم و داب و نەریت و تایبەتمەندی خوەمان مومارەسە بکەێم و پێشانگا و سمینار وشەو شعر وەرپا بکەیم ئەڕا ئەوەگ ڕوشنایی بخەیمە بان زووان داڵگیمان.

بیلا وەیەکەوە کار بکەێم ئەڕا پاراستن کومەلگاگانمان لە پەرتەوازەیی تا دڵنیا بوێمن لەوەگ، ئەگەر ڕوورژێگ هاتیمەو ئەڕا نیشتمان، نەوەێگ هوشیار داشتوێمن ك بایخ بەێگە کلتوور و شارستانی و ڕووشنهوێری خوەێ و جوور ئەمانەت بپارێزێگەێ و جوور میرات بیلێگەێ ئەڕا نەوەیلتر.

چوێن تویەنی بوێدە قسەکەرێگ سەرکەفتگ و پەسەن کریاگ لاێ مەردم

زانستن شێواز قسەکردن وەشێوەێگ بوێدە جی ڕەزامەندی گووشتەکن و کاریگەری دانان لە بانێ ، بوێەسە پێویستییگ گرنگ لە ژیان ئمڕو ، ئەگەر بتوای بوێدە قسەکەرێگ سەرکەفتگ .

ئەوە چشتێگ ئاساییە ، ئەگەر لە وەخت قسە کردن ڕوێ وە ڕوێ بەعزێ کیشە و گیر و گرفت بوێد ، وەتاییبەت ئەگەر کەسێگ شەرمن یان گووشەگیر بوێد.

قسە کردن لەوەردەم شمارەی فەرەێگ لە مەردم کار ئاسانێگ نییە ، وەتاییبەت لە وەختێگ بتویەنی بەعزی چشت ڕوونەو بکەێد یا چشتێگ سابت بکەێد ، زەروریە هووکارە بوێد چوێن زانیاری و هێورکردنەوەگاند ئەڕا گووشتەکن وەشێوەێ سەرکەفتگ و باوەڕ وەپێکریاگ نەقڵ بکەێد ، تا گووشتەکن وەئاسانی لە مەبەستد حاڵی بووگ و گووش بەێگە قسەگاند ، لەێرا هەیشت ڕێگەچارە خەیمنە ڕوێ ئەڕا ئەوەگ بوێدە قسەکەرێگ وەتوانا و جی ڕەزامەندی مەردم.

-١خوەنستن

زوورم مەردم لە شوون تەواوکردن قوناغەیل خوەندن ، کتاو نیەخوەنن ، چوێن هانە ئەو باوەڕە دی نیاز وەخوەنستن نەێرن ، لە وەختێگ ئایم هەر باوەڕ نامەێگ وەدەس بارێگ ، خوەندن کتاوەیل فەرە گرنگە ئەڕاێ تا بتویەنێ لە کارەگانێ سەرکەفتگ بووگ ، زوورم ئەوانەگ سەرکەفتن وەدەس هاوردنە ، ڕووژانە ٣٠ خولەك کتاو خوەنستنە.

خوەنستن کتاو یا هەر بابەتێگ نویسریاگ ، هوێر و زانیارید فراوانەو کەێگ و کومەکد کەێگ ئەڕا ئەوەگ وەشێوەێ سەرکەفتگ لە ژیان ڕووژانەد قسە بکەێد.

-٢ خوەد ئامادە بکە

قسەکەر سەرکەفتگ و پەسەن کریاگ لاێ مەردم ، هەمیشە زانێگ لە باوەت چە قسە کەێگ ، لە دریژایی دیمانە و کونگرە و ووتار پێشکەش کردنەگانی زانی چە ئوێشێ ، لەوەر ئەوەگ ووتەگانی ئامادە کردێە و گشت زانیارێێگ سەبارەت وە باوەتەگە خوەنستگەسەو.

وەختێگ قسەگاند ئامادە کەێد ، فێر نموونەێ خاس بکە و ئەگەر تویەنید لەچەن سەرچاوە زانیاری دەربارەێ باوەتەگەد گردەو بکە ، چوێن سەرچاوەیل فەرەێ زانیاری کومەکد کەێگ تا وەشێوەێ خاسترێگ هوێر و ئەڕا چگنەگاند بخەیدە ڕوێ. بایەد قسەگاند بێزارکەر نەون و وەشێوەێگ بوون ك سەرنج گشت کەسێگ بکیشێگ ، هەمیش بایەد زانیاری فەرە لە بان باوەتەگەد داشتوێد ، ئەڕا ئەوەگ بتویەنێ هەر پرسیارێگ جواو بەیدەو.

-٣ ڕاهێنان یا تەمرین

زوورم ئەو کەسەیلە ك لە قسە کردن و ووتار خوەنستن سەرکەفتگن ئوێشن : ڕاز سەرکەفتنێان ئەوەسە ك هەمیشە تەمرین کەن لە بان قسەکردن ، لەوەر ئەوەگ ڕاهێنان یا تەمرین کومەك کەێگ ئەڕا ئەوەگ هەڵە یا غەڵتەگان دەسنیشان بکەێد و زووان جەستە و قسەگاند پوختە بوون ، ئمجا تویەنی ڕاهێنان یا تەمرین لە وەردەم خانەوادەگەد یا هاوڕێەگاند بکەێد ، یا لەوەردەم جامەك وەمتمانەوە بوسیەید و وەشێوەێگ رووشن قسە بکەید و لە قسەکردن گت نەکەێ، ئەگەریش لە قسە کردن هەڵە یا غەلەت کردی ڕخد نەچووگ ، چوێن هەڵەگان کومەکد کەن تا زیاتر سەرکەفتگ بوێد.

-٤ وەشێوەێگ قسە بکە ك سەرنج گشت کەسێگ بکیشید.

سەختترین چشت لە وەخت قسەکردن ئەوەسە ك چوێن سەرنج گووشتەکنەیل وەرەو لای خوەد بکیشی ، قسەکەر

سەرکەفتگ بایەد بزانێگ لە سەرەتایٚ قسەگانیٚ چوین سەرنج بینەرەیل وەرەو لایٚ خوەیٚ بکیشیٚ، هەمیشە پێشەکی گرنگ و گەورا ئەڕا قسە یا ووتارەگەد ئامادە بکە ئەڕا ئەوەگ گشت کەسێگ گووش لەلید بتەکنیٚ.

–٥ وەدەنگ بەرز قسە بکە.

وەخت فەرەێگ توایێگ تا بتوێەنی هوکارە بوێد چوین وەشێوەیٚ ڕەسا و وەدەنگێگ بەرز قسە بکەێد ، بایەد گشت ڕووژێگ ڕاهێنان یا تەمرین بکەید تەنانەت ئەگەر تائیسەیش هوێچ دیمانەێگ پێشکەش نەکردوێد ، چوێن لە ئایندە نیاز وەیٚ شارازاییە پەیا کەید.

–٦زووان جەستەد وەکار بار.

زووان جەستە هێزێگ گەورا دێریٚ ئەگەر وەشێوەی خاس وەکاریٚ بارید ، ئەوانەگ وەزووان جەستە قسە کەن ، فەرە جوور کەسێگ باوەڕ وە خوەیٚ داشتووگ دەرکەفێگ ، توێەنی لەو ڕیەوە پەیامەگەد وەئاسانی بڕەسنید و مەردمیش خاس لە لید حالی بوون. شێوەی قسەکردند ، ڕوخسارد ، شێوەیٚ وسیان و جوێلەد فەرە گرنگن ، گەشە بێە جوێلانن دەس و دەربڕینەگان و ڕوخسارد ، هوکارە بوو ك چوێن پەیوەندی چەود بپارێزید ، گوش لەواکانتر بتەکن ، هەر وەختێگ لازم بویٚ بخەن ، گشت ئەو چشتەیلە هیلن بوێدە قسەکەرێگ سەرکەفتگ..

–٧هوشیار بوو بزان چەئویشید؟

وەختێگ قسەکەید ، وەتەنیا هوێر لە قسەگاند بکەرەو ، گرنگ نییە چ کێشەێگ لە ژیان دیری ، لە وەخت قسە کردن کیشەگاند لە هوێرەو بووە ، جەخت بکە بان بیرو ئەڕا چگنەگاند ، ئاگا بوو بزان چەئوێشی؟

–٨ باوەڕ وەخوەد بوێند زیایێەو بکە.

ئەگەر لە وەراوەر گووشتەکنەیلد باوەڕ وەخوەد نەیاشتوێد ، ئەوە وەهوێچ شێوەێگ ، قسەگاند نیەونە جی ڕەزامەندی وەرانوەرەگەد ، چوێنکە مەردم باوەڕ وە قسەگاند نیەکەن ، باوەڕ وەخوەد داشتوو تا مەردمیش باوەڕ وە پید بکەن. وە روونی قسە بکە ، پەیوەندی چەوەیلد وەل گووشتەکن دروس بکە ، بخەن ، ڕاسگو بوو ، ئەگەر باوەڕ وەخوەدیش نەیری ، وەجوورێگ خوەد دەربخە ك چمانیٚ باوەڕ وە خوەد دیری.

سەرم سڕ مەنیٚە لەیٚ کاسەو ماسە

عەلی ئەحمەد هاشمی

بێگومان چەوچە لە ناوچەی خوەمان جی خوەیٚ لە فەرهەنگ و زووانمان کردێەسەوە و تویەنیم بویشیم بەش فریە گەورایێگە لە فلکلۆر ناوچەیل کوردەواری.

لو قسەیل ڕووژانەمان وەل یەکا فریە لەی چەوچەیلە دوینیمن. یەکێگ لەی چەوچەیلە توام شیەو بکەم ك لە کوورا تیەێد: کەیوانووێگ لە تەنیا ماڵێگ لە دویر شار ژیا. کەیوانوو کوڕێگ و وەوییێگ داشت ناو وەویەگەیٚ "یاسەمەن" بوی وەڵیٚ وەپیٚ وتیان "یاسی".

کەیوانووەگە فریە کار کرد لە شەوەکی تا ئێوارە ئەو زەوی نەنیشت. لە ئقباڵ گەن کەیوانووەگە وەویەگەیٚ فریە چڵێس بوی و هەرچیٚ ماس ودوو و ڕوین داشت وە دزیەو چنگیٚ کردیادەپێا، جوورێگ بوی ك وەختێگ تواستن وە دەور یەکەو نان بخوەن کەیوانوو دی نیمەێگ لە ماسەگە خوریاس. کەیوانوو وەل خوەیا فکر کرد و وت: هاتیٚ کوڕەم ماسەگە خواردوید!! جارێگتر وت: نە کوڕەم چڵێس نییە، یە شوون یاسیە، م خوو زانم ئەو فریە نەوسنە. هەر کارێگ کرد بتویەنێد مچ یاسە بگرێد نەتویەنست.

یەیٚ ڕووژ کاسە ماسەگە لە دەس یاسی برد لە ناو ئەنبارەگەیان هشار کرد تا دی نەخوریەێد.کەیوانوو خوەیٚ دزیەوە و چی ماسەگە بشارێدەو. کاسە ماسەگە نایەیٚ بان تاقچەیٚ ناو ئەنبارەگە تا دی دەس وەویەگەیٚ وەپیٚ نەڕەسێد، لە دویایٚ ئەوەیش قەێر فریەێگ ئارد پشانە بن ئەنبارەگەوا تاشوون پای بکەفێد. کەیوانوو هاتەو دیشت و چی وە ژیان ڕووژانەی خوەیٚ ڕەسی.

یاسی لە شوون کەیوانوو چی زانست چشتێگ برد هشار کرد ڕەسیە دەرەگەو دی بن ئەنبارەگە لە وەیشت ئارد وە دەرەو نیە، چەنە سوو دەرزێگ لە زەوی دیار نیە چەوێگ گل دا دی کاسە ماسەگە ها بان تاقەگەو ، یاسی وەل خوەیا وت: چوی بچم لە ماسەگە بخوەم؟! دەسمیش وەپیٚ نیەڕەسێد.. فریە بەرزە!!ئەگەریش بچم شوون پام بکەفێد زانێد م ماسەگە خواردمە. کەیوانووەگە خەرێگ داشت.. یاسی چی هاوردەیٚ و چیەو کووڵی. هە وەوجوورە چیەو ناو و چنگ کردە ماسەگەیا و تێر لەڵی خوارد و دەرچی. شەوا هات و کەیوانوو هاتەوسەر ماسەگە بزانێد چە وە سەرە هاتیە. دە شوون سمخەرەگە کەفتیە.چیەو سەر کاسە ماسەگە دی شوون چنگ ئایەمێگە ك لە ماسەگە خواردیە ، کەیوانوو لەی کارە سەریٚ سڕ مەن . ئمجا وە هەڵەپەڵە کاسەگە هاورد ئەڕا لایٚ کوڕەگەیٚ و وەویەگەیٚ و وت:

”سەرم سڕ مەنیە لەی کاسەو ماسە
سم سم خەرەو چنگ چنگ یاسە”

شەهرام ئەکبەری.

داب و نەریتمان

گوڵ سوو

هەر کام لە ئێمە لە فەزاێ دیاریکریاگێگ گەپەو بوێمنە ، جوور هەر رووژ لە سەعات دیاریکریاگێگ شەوەکیان لە خەو ئەڵسیم و یا ناشتا خوەیم و یا وەبێ ناشتا ئەچیمە ئەڕا مەدرەسە یا کار، و ئمجا گلەو خواردن ئەڕا ماڵ و ئامادە کردن خوراك و ئیگل ئەنجامداین بەعزێ چالاکیەیل وەل خانەوادە یا هاوریەیل.

وەێ جوورە چەن داب و نەریتێگ لەلامان دروس ئەدێ و ڕوژانە ئەنجامی ئەیەیم و وەپی ئەیۆژن عادەتەیل ڕووژانە ، بێجگە ئەوەیش عادەتەیلێ دیریم ك ڕووژەیل پشوو یا کووتایی هەفتە ئەنجامیان ئەدەیم جوور بازاڕکردن و بەعزێ بەرنامەیل وەرزشی و هونەری و ڕووشنهوێری و کومەڵایەتی و ئمجا ئی عادەتەیلە ئەدیدە یەك خسوسیەت تایبەت وە هەر کاممان ك جیاوازمان ئەکا وەل کەسەیلتر، یە لە ئاست تاکە کەسی.

ئێ بازنە لە تاکەکەسی گەپترەو ئەدێ تا ئەرسێگە ئاست خانەواە ك هەر خانەوادەێگ داب و نەریت و شێوەی ڕەفتار خوەی دێرێ جوور گردەو بوێن لە ماڵ باپیرە یا داپیرە لە کوتایی هەفتەو وەیەکەوە دانیشتن و نان خواردن.

خانەوادەیلیش وەل یەکتری کومەڵگای دیاریکریاگێگ پێك ئەیەرن ك شێواز تایبەت وەخوەیان لە ژیان و تەعبیرکردن لە خوەشی و ناخوەشی و بونەیل جیاواز دێرن لە فەن ئەیدەیل ئاینی و نیشتمانی و نەتەوەیی و ئاهەنگەیل سویر و سونەت کردن و هتد...

واتاگەێ :

*هەر کومەڵگاێگ وەداب و نەریت و ڕەفتارەیل کومەڵایەتی دیاریکریاگێگ لە شێواز ژیان و لە بونەیل جیاواز خوەشی و ناخوەشی جیاوازە وەل کومەڵگاێگتر ك مناڵەیل لە باوگ و باپیریان جور میرات ئەڕایان ئەمینێگەجی ، و یەیش ئەدێدە بەشێگ لە ناسنامەێ و ئەدێدە بەشێگ لە کلتورێ.

*نەتەوەیل یەککگرتگ لە ساڵ ٢٠٠٣ جارنامەی کلتورغەیرمادی بڵاو کردەو و خوازیار پاراستن کلتور غەیر مادی بوی ك ئەویش خوەی لە داب و نەریت سەر زوانی ئەیۆنێدەو ، لەوانەیش زوان جور ڕێکارێگ ئەڕا تەعبیر کردن لە کلتور غەیر مادی جور بەعزێ قسە و ڕەفتار سەر زووانی و موسیقا و گوورانی مەحەلی.

هەمیش کلتور خوەی لە فەن هونەر و داب و نەریت نمایشی لە فەن هەڵپەرگە لە بونەیل شادی و ئەیدەیل و جنگ تایبەت و ڕەفتارەیل کومەڵایەتی و ئاینی لە فەن رووژگ مانگ پیرووز رەمەزان و شێواز ئاهەنگ گێران ئەوێنیدەو.

هەمیش بەعزێ ڕەفتارەیل تایبەت وە سروشت لە فەن وەکار بردن گیایەیل دەرمانی و بەعزی چالاکیەیل هونەری و کار دەسی ك ئەیە خوەێ نیاز وە نویسان باوەتێگ وەتەنیا دێرێ.

ڕێکخراو یونسکو هەر دو ساڵ جارێگ چەن دوسیەێگ لە وڵاتەیل ئەندام وەرئەگرێ و لە شوون هەڵسەنگاندنی ، ڕەزامەندی لە بانیان ئەیا ، ئەڕا ئەوەگ ڕەینترین کلتور فەرهەنگی غەیرە مادی بپارێزێ.

چ چشتێگ هەرەشە لە داب و نەریتمان ئەکا ؟ لە سەردەم خێرایی ژیان و جەهانگیری و ئاگایی لە ڕوشنهوێری جەهان ك بوێەسە بەشێگ سەرەکی لە ژیانمان ، بەعزێگمان وەچەو سوك ئەنوڕێدە کلتور و فەرهەنگ خوەێ لەوەر جیاوازیی وەل فەرهەنگ کەسەیلتر.

ئەڕا نموونە ئاهەنگەیل عەید : شایەد لەی ڕوژەیلمانە بێزارمان بکا ، نەگ لەوەر ئەوەگ عەید جوور جاران نییە ، ك فەرە جار ئێ قسەیلە لەیەکە و لەوەکە ئەژنەویم ، وەلێ ڕاسیەگەێ ئەوەسە عەیدەگە هەمان عەیدە ، وەلی یە ئیمنەیم ك لە فەن جاران نییم.

جوورێگ ئەپمان هاتگە ، فریە بایخ نادەیمە بەعزێ کاروبار ژیان و جەهانگیری بردگەسەمان وەرەو دەو کردن لە شوون ئارەزو و ئاواتەیلمان ، تا سەرەنجام بوێنیم ك ژیان پیشی لە لیمان گردگە و سوود لەلی نەوردیمە.

هوکار یا سەبەبەیلتریش هەن لە فەن نادانی و گرنگی نەداین و وەچەو سووك تەماشا کردن کلتور و کەلەپوور باوگ و باپیرەیلمان و ڕووشنهوێریەگەمان ك هەرەشە لە داب و نەریتەیلمان ئەکا و ئەگەر هەر لەیوا بمینیم کەم کەم دوێری لە ناسنامەێ خوەمان ئەگریم ، تاوەختێگ ئەێەیمە خوەمانا ئەیۆنیم هویچ لە فەرهەنگمان نەمەنگە ك بەشێگە لە ناسنامەمان.

چوێ ئەو داب و نەریتە بپارێزیم و بخەیمەێ خزمەت ژیان نوو؟

وەل ئەو جەنگەیلە ك لە خوەر هەڵات ناوڕاس دەوروەرمان تەنیەسەو ، نیاز وە پابەندی و پاراستن ناسنامەمان دیریم و هەمیشە هەوڵ بێەیم گوزەیشتە زینگ وتازەوە بکەیم ئەویش وە ڕێکارەیل تازە وەگورەێ نیاز.

*فریەگرنگە ئەڕا ئیمنەێ کورد ك فەرهەنگمان لە هەر بونە و دەرفەت وە کەسەیلتر بناسنیم چ لەئاست مەحەلی و چ ناودەوڵەتی ئەڕا ئەوەگ لە ناو فەرهەنگ مللەتەیلتر ڕەواج پەیدا بکا و بناسنەمان ، ئەویش لە ڕێ پێشانگا و سمینارەیل و ئاهەنگەیل گەشتوگوزاری و فەرهەنگی.*هەمیش بایەد هوشیار و ئاگا بوێمن و مناڵەیلمان و نەوەی تازەهوکارەی ئەو داب و نەریتەیلە بکەیم تا ئەوانیش بپارێزنەێ و وەگورەێ ژیان سەردەم تازیەو بکەن ، ئەویش لە ڕێ خولەیل یا دەورەیل مەشق وەپێکردن و هوکارە کردن و بەرنامەیل ڕوشنهویری و ئاهەنگەیل جوراوجوور.

گرنگترین چشت ئەوەسە ك وەشێوەی پراکتیك ئەو داب و نەریتەیلە لە ژیان ڕوژانەمان وەکار بگریم تا جور بەشێگ جیاواز وجود خوەمان بپارێزیم.

ئمرووژە نیاز وەئەوە دیریم ك خوەمان ڕاحەت و ئاسودە بکەیم ، ئەڕا خوەمان بونە و ئاهەنگ شادی دروس بکەیم ، تا وەهێزتر بوێمن لەو بارودوخە ك هەرەشە لە وجودمان ئەکا ، خوداوەند تەبارەك وتەعالا لە هەر ساڵێگ دو عەید جیاواز ئەڕا ئیمەێ موسڵمان قەرار داس ، یەیش نیشانەێ ئەوەسە ك ئادەمیزاد نیاز وە خوەشی و ڕاحەتی دەروێن و نیشانداین ئنسانیەتی لە کەشێگ دوسانە و لە ناو کەسوکار و دوسەیلێ دێرێ، بەس بیلا هەمیش ئاهەنگ شادی وەرپا بکەیم ، چوین ژیان ڕەینە و ئیمنەیش شایان شادییم ، بایەد هەمیشە هەوڵ بیەیم کومەڵگامان لە پەرتەوازەیی بپاریزیم و مەقەیەتی کلتور و فەرهەنگ و ناسنامەی نەتەوەیی و ئاینیمان بکەیم.

باوەتەگەمان وەێگفتەی هندیە کووتایی وەپێ ئەیەریم کە ئەیۆژێ: داب و نەریت و کلتور وەمانای پاراستن خوڵەکوو نییە ، بەڵکم پاراستن ئەو شوڵەێ ئاگرەسە تا ئەڕا هەمیشە ڕووشن وگڕدار بمێنێ.

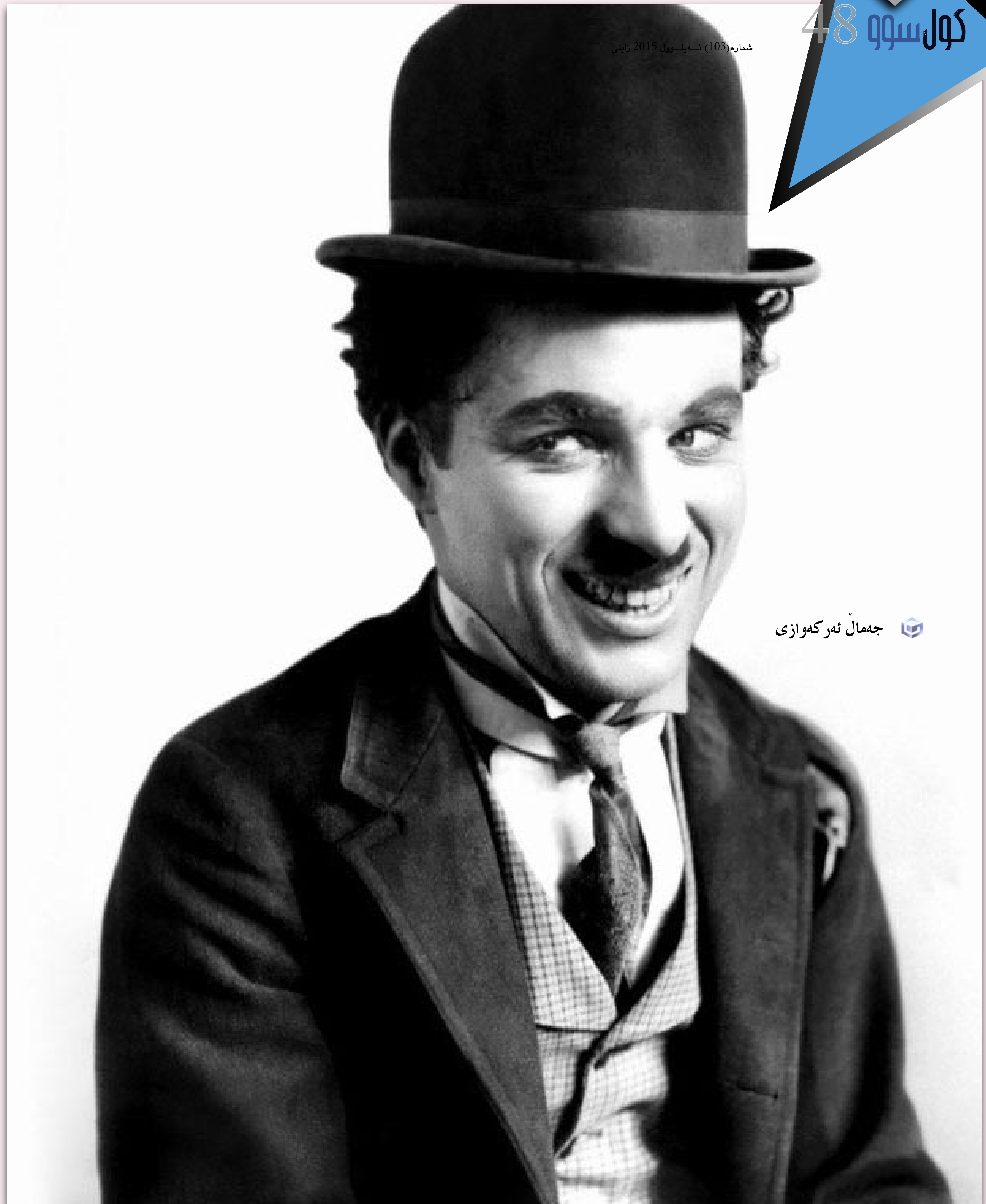

بنەچەك چارلی چاپلین زانید چەس؟

جەماڵ ئەرکەوازی

ئاشکراس ك مەردمان فریەیگ لەبان ئی گووشەی زەویە ئارەزوومەندن هەمیشە زانیاری لەباوەت ناودارەیل جەهان بزانن، وەتایبەت هونەرمەندو ئەکتەرەیل ناودار جەهانی ك ناوداری فریەیگ دەرکردنە، هەر وەو خاتریشە دوینیم کەسەیلیگ ناودار لە ژیان تەنیا وە ناو یا وە رەنگ و روخسار ناسریەن و ژیاننامەی کەمیگ دیرن لەلای مەردم و هەوڵ ئەوە ئەیەن زانیاری فیشتر لەبانیان بارنە دەس.

چارلی چاپلین ك هونەرمەندیگ گەورای جەهانی بوی لە بوار کۆمیدی و ژن و پیاگ و گەوراو بویچگ وە نمایشەیلی هاوردە خەنستن لە ١٦ی ئەبریل ساڵ ١٨٨٩ لە لەندەن پایتەخت شانشین یەکگرتگ هاتەسە دونیا و لە ٢٥ دیسەمبەر ساڵ ١٩٧٧ لە وڵات سویسرا ماڵئاوایی یەکجاری لە دونیا کردگە.

وەگوورەی زانیاری چەن نامەیگ چارلی چاپلن ك لە شوونیگ مقەیەتیکریاگ سویسری دوینریانەسەو، ئەوە ئاشکرا کردنە ك ئی هونەرمەند پایەبەرزە لە بنەچەکەو سەر وە هووزەیل قەرەقەرەس، هەر لەوەر ئەوەیش رووژنامەی "گاردیان" لەندەنی ئەو نامەیلە وە نرخدارترین و خاسترین نامەی تەلاٚیی تاریف کرد، چوینکە تایبەتە وە یەکیگ لە دیارترین کەسایەتیەیل سەدەی ٢٠ و تا ئیسەیش نمایش فیلمەیلی ئەزەرت تایبەتیگ دیرن لەلای مەردم وەگشتی و مەردم جەهان ئەیەریدە خەنستن.

زوورم مەردم باوەڕیان ئەوەسە ك گشت زانیارییگ لەباوەت کەسایەتی و ژیان چارلی چاپلینەو هەر لەوەخت لەدایگبوینی‌تا وەخت مردنی ئاشکرا بویە، وەلی بنەچەك چارلی چاپلین ناودارترین هونەرمەند جەهانی ئەوەسە ك گۆگای "مۆنترۆ" لە وڵات سویسرا زانیارییگ لەبانی ئاشکرا کرد ك زویتر هویچ کەسیگ نەزانستەی، ك ئەویش بڕیگ نامەی تایبەت بوین وەو کەسایەتی و ئەکتەر ناودارەو لەناونی ئەو نامەیلیشە نامەیگیان لە پیاویگەو ئەڕای نویسیاوید ك عومری فیشتر لە ٨٠ ساڵ بویە وەناو "جاك هیل"و ئەو نامەیشە لەساڵەیل هەفتای سەدەی گوزەیشت ئەرا چاپلین نویساویدەی و ئەوە دەرخستگە ك چارلی چاپڵین خەڵك باشوور لەندەن نیە، بەڵکوو لەناوچەی"بلاك باتچ"لە "سموس ویك" نزیك "پێرمنگهام" لە خیزانیگ کووچکەر"قەرەقەرە"لەدایگ بویە.

دی ئەو رووژنامەی گاردیان لەندەنیە ك زانیاری شاریاگیگ لەبان بنەچەك ئی هونەرمەند ناودارە بڵاو کرد ئەرا گشت مەردم ئاشکرا بوی چاپلین سەر وەو پیکهاتەسەو هەر وەو خاتریشە باس لە ناوچەی "پێرمنکهام"یش کردگە وە ئەوەك ئی ناوچە پڕ بویە لە قەرەقەرەی کووچکەر رۆمانی و یەیش زیاتر ئسپات بنەچەك چاپڵین کرد.

ماس بخوەن با تام ژیان بکەین

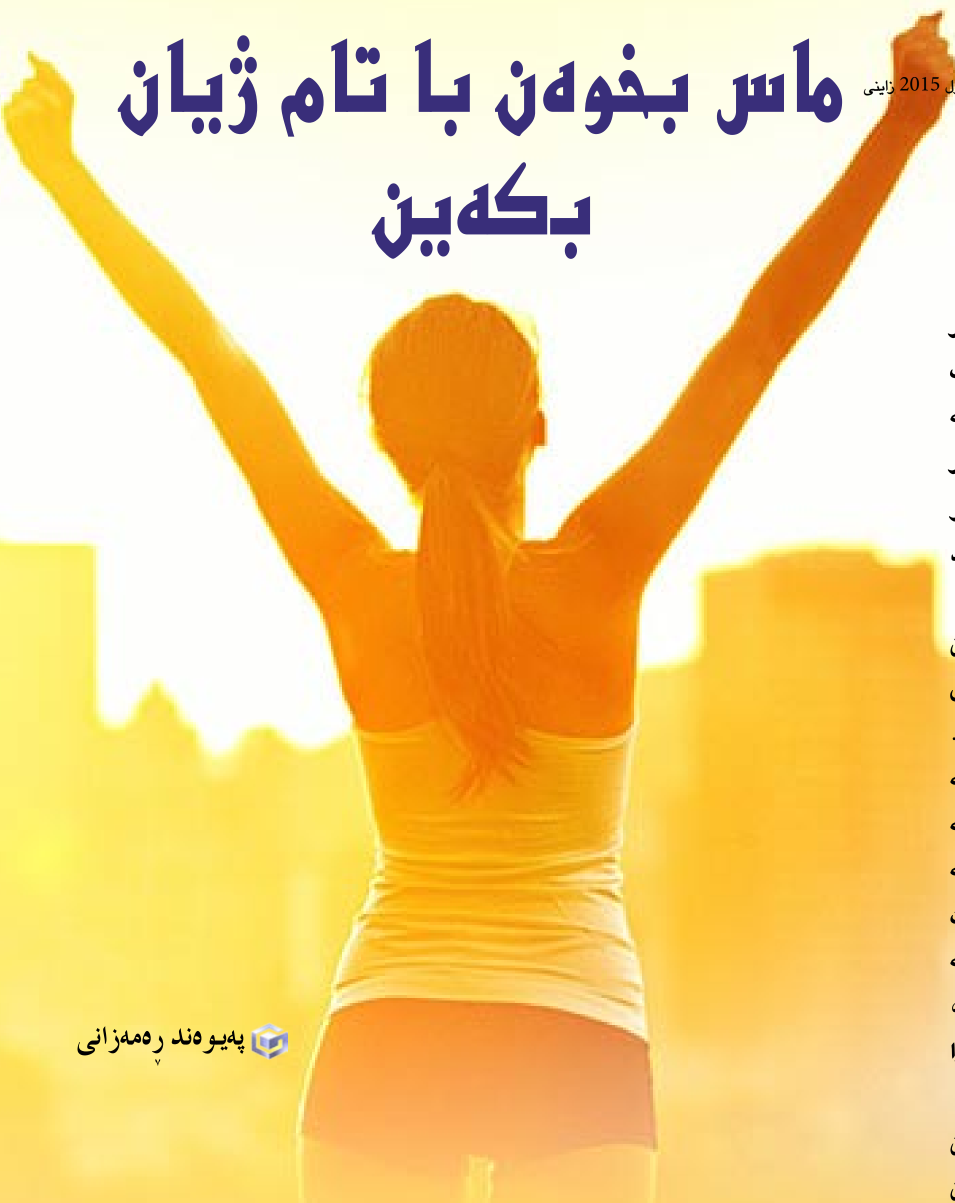

پەیوەند ڕەمەزانی

فریەن ئەوانەگ حەز لە خواردن شیر ناکەن، وەلی لەبان گرینگی ماست یەك دەنگن، ئایا ئەرا؟ هووکارەگە ئەوەسە ك پرۆتینەیل ماس لە پرۆتین شیر سادەترن، ك شیر کوڵیەید و سەردەو کریەید، ك یەیش پرۆتینەیلی شکنید و زویتر هەزم ئەکریەید.

ماس سەرچەوەیگ فریەی دەوڵەمەن کالسیۆم و فسفۆر و فیتامینەیل دەسەی ب ٥، ب٦، ب ١٢و زینگە.

خاڵیگ گرینگ هەس ك بایەسە گشتمان بزانیمنەی ئەوەسە ك بایەسە ئەو ریژەی کالسیۆمە ك جەسە وەریگرید، وەل ریژەی فسفۆر خواست هاوسەنگ بدێ، ئی ریژەیشە بیجگە لە شیر دایگ تەنیا لە ماس وجوود دیرید، یەیش ئسپات ئەوە ئەکا ك ماس ئەرا گشت عومریگ وەکەڵك و نەفدارە.

تەماشای دیمەن جوان مناڵیگ خرپن بکە لەوەخت ماسخواردن ك چوین دەم وپل و گیان خوەی ناسە ماسەگەو وەخواردن هەر کەمچگیگ ماس تام ئەوەخشیدە گشت ژیانی.

ژنەیل فرەنسی ئەرا ئەوەك هەمیشە وە جوانی بمینن و مقەیەتی خوەیان بکەن لە پیری، وەردەوام ماس هاوڕی ژیانیانە، ئەگەریش مێرمناڵیل یا جایەڵ جوانەیل و پیاگەیلیش وەگوورەی خواست شیرەمەنی نەخوەن، ئەوە لەی حاڵەتە مەترسی لووچی روخسار ئەکەفیدە جەسەیان.

قانجازەیل ماس فریە فریەس، بیجگە لە بتەوکردن و قایمکردن لەش، لەڕی ئەو مایکرۆبەیل نەفدارەو ك لە گەیەو ریخووڵە پەروەردەیان ئەکا رییش لە شیرپەنجە ئەگرید، وەل ئەوەیشا فسفۆرەگەیشی ئەرا مەژگ فریە خواستەو مقەیەتی ئادەمیزاد لە ئەلزایمەر ئەکا.

لە ئەمریکاو ئۆرپا، سیف، مۆز، کشمش تیکەڵ وە ماس ئەکریەید و ئەخوەنەی، یەیش خراو نیە، وەلی ریژەی کالسیۆمەگەی کەمترە، ئمجا لە بەشەیل تر باس لە بریگ پەیمانەسازی کریاگە لە تیکەڵکردن ماس وەل ماددەیل تر ك یەیش وەهەمان شیوە نەفدارە لە ژیان ئادەمیزاد، مانای ئەوەسە ماس لەژیان ئادەمیزاد نەف دیرید نەك زەرەد.

خەنستن و چارەسەر نەخوەشی

محەمەد عەبدوڵڵا

توێژەرەیل جەخت لەوە کردنە ك خەنستن چشت گرینگ ز خاسیگە ئورا تەندروسی ئادەمیزاد و دەسمیەتدەرە ئەرا چارەسەر یا کەمەوکردن بریگ نەخوەشی جوور میزکردن شەکەری و ئەگزیماو نەخوەشیەیل دڵ و هەناسەتەنگی.

وەل ئەوەیشا خەنستن دەسمیەتدەرە ئەرا وەهیزکردن دەزگای وەرگیری و بریگ لە حاڵەتەیل خەمووکی. زانایەیل باس لەوە ئەکەن ك خەنستن ئەرا ماوەی ١٥ دەقە شایەت ٤٠ پلەی گەرمی بتاونیدەو، بیجگە ئەوەیش ١٠ دەقە خەنستن ك وە جووریگ لەش وەپیەو بلەرزیەی دەسمیەتدەرە ئەرا کەمەوکردن ژان لەش.

ئەگەریش فیشتر بچیمنە بندروس قانجاز خەنستن، ئەوە دەرکەفتگە ك خەنستن جواودانەوەیگ چارەسەر دەروینی و لاشەییەو نزیکەی ٥٠ دەمار لە روخسار ئەخادە جموجویل وەتایبەت لە دەورگرد دەم و چار لەیوایشە هەس ئەدێدە هووکار رشیان ئەسر چەو.

مانای ئەوەسە خەنستن نەخش گرینگ دیرید ئەرا تەندروسی ئادەمیزاد و هەر وەو خاتریشە چوار ری هەس ك خەنستن لەتی بەشدارە لە خاسەوکردن تەندروسی، یەکەمیان جموجویل ئەخادە دەمارەیل و دەزگای وەرگیری و دەرخستن هۆرمۆن، دویەمیش خاسکردن ئحساس لە ژیان ئادەمیزاد، سێیەمیش زەمینەسازی ئەکا ئەرا دانایین ستراتیجیەت مامڵەکردن خاستر وەل فشارەیل جوراوجوور، چوارەمیش نەفدارە ئەرا چالاکیەیل کومەڵایەتی و زیایکردن قانجازەیل تەندروسی.

هەر لەی باوەتیشەو ریبۆڵ ئویشید: چارەسەر وە خەنستن بایەسە پایەی خوەی وەربگرید جوور پزیشکی تەمامیگ لە چارەسەر نەخوەشیەیل، یەیش مانای ئەوەسە ك ئیمەی ئادەمیزاد بایەسە خەنستن بخەیمنە کار و ژیان رووژانەمان و بەشداری کەسەیل تریش بکەیم لە خەنستن.

فریەوڕایی تاوان نیە

فابیان عۆن

هەر له زویەو پەندیگ هەس ك مەسەلەی فریەوڕایی خستەسە پاڵ ئافرەتەیل و ئویشید"ئافرەتەیل توخمیگ فریەوڕان"، یەیش وەبی ئەوەگ گلەو بخوەن ئەرا ئەو هووکارە ك لەیوا کردگە ئی قسەو باسە لەبارەی ئافرەتەیلەو بکەن.

وەلی هەوەجە وە ئەوە ناکا ئافرەتەیل گشت جاریگ ئحساس وە شەرمەزاری بکەن و دڵ خوەیان تەنگ بکەن، چوینکە وە گوورەی توێژینەوەی زانستیە ئافرەت وەرپرس نیە لە فریەوڕایی، بەڵکوو هووکارەگەی ئەرا ئەوە ئەچێدەو ك پرۆتین فۆکس ٢ ك لەناو مەژگ وجوود دیرید نەخش گرینگ دیرید لە قسەکردن و پیشکەفتن زووان لەلای ئادەمیزاد و پەیوەندی دەنگ لەلای باڵندەو وە ریژەیگ بەرزتریش لەلایەن رەگەز مایە.

مانای ئەوەسە ئافرەت هویچ تاوانیگ نەیرید لە فریەوڕایی و کەس ناتویەنید تەحەکوم وەو پرۆتینە بکا ك لەناو مەژگ وەرپرسە لە قسەو گفتگووەیل، وەلی بایەسە ئاگاداربوون ك فریەوڕایەگە مەرز سروشنی نەشکنید و چەنیگ زیای بدێ ئەوەنە کاریگەری کەمترەو ئەدێ.

وەلی یەیش ماف ئەوە وەپید نایەید خەت قرمز بپەزنید و بکەیدەی خەم خوەد، چوینکە وە شیوەی خراویگ کاریگەری ئەخادە بان ژیان و نزیکتر کەسد.

وەل ئەوەیشا حاشا لەوەیش ناکریەید ك بریگ فریەوڕایی تامیگ تر ئەیادە ژیان، ك شایەت خەم لەلید دویرەو بخاو ئەرا خوەد و ئەرا ئەو کەسیشە ك وەختەیلیگ قسە وەلیا ئەکەید، ئمجا یەیش مانای ئەوەسە فریەوڕایی مافیگ رەوای خوەدە، وەلی وە مەرجیگ نەدێدە هەڵگر ئەو خووە ك لەرادەی خوەی دەربچێ و ژیان لەلید تیەڵ بکا.

ئەرا ئەوەگ هەمیشە جوان بمینن

گوڵ سوو

زوورم هونەرمەندەیل ناودار جەهان بایخ دەنە وەردەوامی جوانییان، وەلێ پرسیار گرینگ ئەوەسە چوین ئاسارەیل هولیۆد شێوەی دەرکەفتگ خوەیان پارێزن ئەڕا ئەوەگ هەمیشە جوان بمینن؟ هەر وەو خاتریشە ئاسارەیل شەس ساڵەی هولیۆد ئەتویەنن وەی ڕێکارەیلە خوەیان جوور تەمەن سی ساڵان نیشان بیەن.

* سەردان کلینکەیل تەندروسی: ئاسارەیل هولیۆد وەشێوەی وەردەوام هەفتانە سەردان کلینکەیل تەندروسی ئەکەن تا پووس دەمچەویان لە زیتگەو دشپوك یا هەرچشتێگ ترناشرین پاکەو بکەن.

* نەشتەرگەریەیل جوانکاری: زوورم هونەرمەندەیل ناودار جەهانی نەشتەرگەری لاوردن لوچەیل دەمچەو و بەرزەو کردن پیەڵیو و لاوردن چەوری ژێر چەوەیلیان ئەنجام ئەیەن.

* نەوسیان لەوەر خوەر: ئاسارەیل هولیۆد تا ئەورەگ وەپێیان کریەی لەوەر تیشك تیژ خوەر ناوسیەن و لەوەر خوەریش عەینەك سیە ئەکەنە چەویان ئەڕا ئەوەگ خوەیان لە زەرەدەیل ئەو تیشکە بپاریزن و بیجگە ئەوەیش هەر ڕووژ وە شێوەی وەردەوامیش ئەو کرێمەیلە وەکار ئەوەن ك پووسیان لە وەرانوەر تیشك خوەر پاریزێد.

*وەکاربردن دەرمانەیل چالاك: زوورم هونەرمەندەیل ناودار جەهان ملیونەها دولار خەرج ئەکەن ئەرا سەندن تازەترین دەرمانەیل دژە پیری و وەل ناودارترین پسپورەیل جوانکاری ڕاوێژ ئەکەن ئەڕا ئەوەگ دەسمەیەتیان بیەن تا ئەو دەرمانەیلە ئەڵوژنن ك وەل نیازەیلیان بگونجیەی، یەیش بێجگە ئەوەگ پویل فریەیگیش خەرج وەکاربردن دەرزیەیل بوتاکس ئەکەن لە تیوڵ و دەورگرد چەو و لیوەیلیان تا لووچی و خەتەیل فریە هویرد دەمچەویان وەپی لاوەن.

* ماساژ یا ولاین وەئەڵماس: زوورم ئاسارەیل هولێود پەنا ئەوەنە وەر ماساژداین گیانیان وەئەڵماس، ك یەیش گرانترین چشتە ئەرا مەقەیەتیکردن پووس بەدەن، ك وەشیوەیگ چەن تیکە ئەڵماس ٨١ غرامی چەسپننە شوونەیل ئنرژی زا لە جەسە و نرخ ئەو ئەڵماسەیلیشە ئەڕەسیدە نزیکەی١ ، ٥ ملیۆن دۆلار.

* وەرزش و ئاوخواردن : ئاسارەیل جەهانی وەشیوەی وەردەوام وەرزش ئەکەن و رووژانەیش ٢ لتر ئاو ئەخوەن و تەقالایش ئەکەن وەشیوەی وەردەوام سەوزی و میوەجات و بەرهەمەیل دەریایی بخوەن.

شەفەق نیوز لەبان فەیسبووك

facebook.com/shafaaqnews